

ADİL YARGILANMA HAKKI KAPSAMINDA SANIĞIN DURUŞMADA HAZIR BULUNMA HAKKI VE SEGBİS SİSTEMİ

*The Right to be Present at the Hearing and Auditory and Visual Information
System as Part of the Right to Fair Trial and within the Frame*

Burak ATEŞ*

Özet

Sanığın haklarını güvence altına alan en önemli haklardan birisi de adil yargılanma hakkıdır. Ulusal ve uluslararası mevzuata bakıldığında adil yargılanma hakkının birçok alt hak ve ilkeyi de içerisinde barındırdığı görülecektir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda açıkça düzenlenmemişse de, bu haklardan birisi sanığın duruşmada hazır bulunma hakkıdır. Bununla birlikte gelişen teknoloji ve modernleşme sonucunda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi (SEGBİS) uygulamamıza girmiştir. Faydaları olduğu gibi sakıncalarının da olduğu belirtilen SEGBİS uygulaması ile yargılama yapılması zaman zaman eleştirilmektedir. Bu çalışmada da, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı ve SEGBİS sistemi arasındaki ilişki, adil yargılanma hakkı kapsamında, gerek uluslararası gerekse de ulusal mevzuat ve içtihatlar bakımından incelenmiş; doktrindeki görüşler, yargı kararları ve ulaşılan sonuçlar aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Adil yargılanma hakkı, Sanığın duruşmada bulunma hakkı, SEGBİS, Savunma hakkı, Duruşma.

Abstract

One of the most important rights that take benefits of the accused under protection is the right to fair trial. Considering the national and international legislations, it will be revealed that the right to fair trial embodies many inherent rights and principles. Although it is not explicitly regulated in the European Convention on Human Rights and Turkish Criminal Procedure Law, one of those rights is accused's right to be present at the hearing. Nonetheless, in consequence of developing technology and modernization, the Auditory and Visual Information System (AVIS) has been included in our legal practice. Use of AVIS, which is stated to have drawbacks as well as benefits, in judging activity has been criticized at times. In this study, the relationship between the right to be present at the hearing and AVIS has been examined as part of

➤ *Bu makale Etik Kurul İznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee Permission.*

➤ *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 26.07.2021*

➤ *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 16.06.2022*

* Hâkim, Isparta Adliyesi, buraklates@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3851-8983>

the right to fair trial and within the frame of both international and national legislations and case law; opinions in the doctrine, judicial decisions and reached results have been tried to be conveyed

Keywords: Right to fair trial, The right to be present at the hearing, Auditory and visual information system, Right to defense, Trial

GİRİŞ

Adil yargılanma hakkı, uluslararası mevzuat açısından Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS)'nin 6. Maddesinde ve Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi(MSHS)'nin 14. Maddesinde güvence altına alınmıştır. Ulusal mevzuata bakıldığında ise Anayasa'nın 36. Maddesinde yer bulmuş ve bu hükümlere uygun olarak Ceza Muhakemesi Kanunu(CMK)'da birçok düzenlemeye yer verilmiştir.

Adil yargılanma hakkı, AİHS'in 6. maddesinde 3 fıkra halinde düzenlenmiştir. Bu maddenin Türkçe çevirisi şu şekildedir:¹

“Madde 6: Adil yargılanma hakkı

1. Herkes, gerek medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir. Hüküm açık oturumda verilir; ancak, demokratik bir toplumda genel ahlak, kamu düzeni ve ulusal güvenlik yararına, küçüklerin korunması veya davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veya davanın açık oturumda görülmesinin adaletin selametine zarar verebileceği bazı özel durumlarda, mahkemenin zorunlu göreceği ölçüde, duruşmalar dava süresince tamamen veya kısmen basına ve dinleyicilere kapalı olarak sürdürülebilir.

2. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.

3. Her sanık en azından aşağıdaki haklara sahiptir:

a) Kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek;

b) Savunmasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;

c) Kendi kendini savunmak veya kendi seçeceği bir avukatın yardımından yararlanmak ve eğer avukat tutmak için mali olanaklardan yoksunsa ve adaletin selameti gerektiriyorsa, mahkemece görevlendirilecek bir avukatın para ödemeksizin yardımından yararlanabilmek;

¹ <https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf> Erişim Tarihi: 25 Nisan 2021.

d) İddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında çağrılmasının ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek;

e) Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşmadığı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanmak.”

AİHS'in 6. Maddesine göre herkes adil yargılanma hakkına sahiptir. Bu ifadeyle, hukukun doğru bir şekilde işlemesi için mahkemeye erişim hakkı, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı, kendi aleyhine tanıklık yapmama özgürlüğü, silahların eşitliği, nizalı dava hakkı ve gerekçeli karar hakkı gibi birçok boyutu içerisinde barındırdığı belirtilmektedir.²

Adil yargılanma kavramı; “bireyin, gerek medeni hak ve yükümlülüklerine gerekse cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalara ilişkin herhangi bir davanın, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, makul bir süre içerisinde, aleni ve hakkaniyete uygun olarak görülmesine ilişkin hakkı” şeklinde tanımlanabilir.³

Schroeder, adil yargılanma ilkesi yerine “dürüst yargılama ilkesi” ifadesini kullanmış; bu ilkeyi de “yeterli savunma imkânının tanındığı ve hukuka aykırı hilelere başvurulmaksızın yapılan” yargılama olarak ifade etmektedir.⁴

Adil yargılanma hakkı, özellikle sanık açısından yargılamanın uluslararası sözleşmelerle belgelenmiş ilkelere uygun bir biçimde yapılmasını ve sanığın haklarının korunmasını güvence altına almaktadır.⁵

Adil yargılanma ilkesi esasen birçok ceza muhakemesi ilkesini bünyesinde barındıran, hepsinden önce savunma hakkını kapsayan, günümüz ceza hukuku bakımından çok önemli bir ilkedir. Aynı zamanda bu ilke, ceza muhakemesine konu bir işlemde bireylerin haklarını mümkün olduğunca koruma altında tutarak, insanlık dışı ve onur kırıcı muameleye maruz kalmamasını da amaçlamaktadır.⁶

Ceza davaları açısından sanığın duruşmada hazır bulunması gerektiği AİHM tarafından belirtilmekte; AİHS'in bir bütün halinde incelendiğinde

² Nuala Mole ve Catharina Harby, *Adil Yargılanma Hakkı- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan Hakları El Kitabı No:3* (1. Bası, 2001) 71.

³ Hakan Karakehya, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.Maddesi (Adil Yargılanma Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma* (1.Bası, Savaş 2008) 22.

⁴ Friedrich-Christian Schroeder, “Ceza Muhakemesinde ‘Dürüst Yargılama’ İlkesi” (çev: Cumhur Şahin (n 50)) (1996) 5(1-2) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 269, 270.

⁵ Karakehya *Duruşma* (n 3) 19.

⁶ Berk Alparslan, “Adil Yargılanma Hakkı” (2010) <https://91bd8fc6-c545-4279-a671-d7465997789d.filesusr.com/ugd/673a60_e29f2112d275494db80772e7f298affd.pdf> Erişim Tarihi: 25 Nisan 2021.

6.maddenin amacının, cezai bir fiile itham edilen herkese “kendini bizzat savunma” hakkının tanınarak yargılanan kişinin bulunmadığı bir duruşmada tanınan bu hakların soyut ve anlamsız olacağı ifade edilmektedir. Savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılması bakımından önem arz ettiği için duruşmada hazır bulunma hakkı, hakkaniyete uygun yargılanma hakkının bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷

AİHS’in 6. Maddesinin 1. Fıkrasına bakıldığında duruşmada hazır bulunma hakkı, medeni hak ve yükümlülükler ile uyumsuzluklar ve cezai alandaki kendisine isnat edilen suçlamalar konusunda uygulama alanı bulmaktadır. Biz çalışmamızda, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı hususunu incelediğimiz için medeni hak ve yükümlülükler ile uyumsuzluklardaki duruşmada hazır bulunma konusuna değinilmemiştir. Bu doğrultuda çalışmada, adil yargılanma hakkı çerçevesinde, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı ve SEGBİS sistemi arasındaki ilişki incelenmiştir.

1. AİHS AÇISINDAN SANIĞIN DURUŞMADA HAZIR BULUNMA HAKKI

Ceza yargılaması bakımından adil yargılanma⁸ hakkı; aralarında herhangi bir fark gözetmeksizin sanık ve iddia makamlarının karşılıklı olarak iddialarını ileri sürebilmeleri ve savunmalarını yapabilmelerini sağlamaktır. İddia ve savunmanın yapılabilmesinin temel şartı ise yargılama evresinde duruşmada hazır olarak bulunabilmektir. Sanığın duruşmada hazır bulunması, adil yargılanma ilkesinin bir yansıması olan iddia ve savunmanın eşit olması ilkesinin de bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹

Adil yargılanma hakkının gerçekleştiğinden bahsedebilmek için gereken haklardan biri de sanığın duruşmada hazır bulunma hakkıdır.¹⁰ Duruşmada hazır bulunma hakkı esas itibarıyla kişinin, kendisi hakkında açılan davaya bizzat katılabilmesini ifade etmektedir.¹¹

AİHS’in 6. Maddesinin 3-c bendinde sadece hakkında suç isnat edilen kişiler için kendini bizzat savunma hakkı düzenlenmiş ise de, duruşmada

⁷ Hüseyin Turan, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı (1.Bası, Adalet 2016) 323.

⁸ “Adil yargılanma” teriminin İngilizcesi olan “fair trial” kavramının Türkçe karşılığı hakkındaki görüşler için bkz. Karakehya *Duruşma* (n 3) 20 vd. Ayrıca bkz. Vesile Sonay Evik, Ceza ve Ceza Yargılaması Hukuku Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı in Yener Ünver(ed), *Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku* (1. Bası, Seçkin 2004) 284.

⁹ Turan (n 7) 323.

¹⁰ Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (13. Bası, Seçkin 2020) 90.

¹¹ Gökhan Çayan, *Adil Yargılanma Hakkı* (1.Bası, Legal 2016) 132.

hazır bulunma hakkı özel olarak AİHS’de açıkça düzenlenmemiştir.¹² Bununla birlikte bu hak AİHM kararlarıyla hakkaniyete uygun yargılanma hakkının bir parçası olarak kabul edilmektedir.¹³

Bu itibarla, AİHM içtihatları ve 6. Madde gereğince adil ve hakkaniyete uygun yargılanma hakkının¹⁴ gereği olarak yargılanmanın aleni ve sanığın huzurunda yapılması esas, sanığın gıyabında yargılama yapılması ise istisna olarak düzenlenmiştir. Gerek AİHS’in 6.maddesinin 3. Fıkrasının c ve d bentleri gerekse de hakkaniyete uygun yargılanmanın bir unsuru olarak cezai bir eylem ile isnat edilen herkesin duruşmalara bizzat katılma hakkı vardır.¹⁵ Hem AİHM karar ve içtihatlarına hem de doktrine göre sanığın ceza muhakemesi işlemlerine şahsi olarak katılabilme hakkı, dürüst (adil) yargılanma hakkının çok önemli bir unsurunu oluşturmaktadır.¹⁶

Sanığın duruşmaya katılarak, kendisi hakkında yöneltilmiş olan isnatlara karşı delil göstermesinin, avukatına tavsiyede bulunmasının, kendisini savunmasının, davaya aktif olarak katılmasının, kişiliğinin anlaşılması açısından mahkemeye bir izlenim vermesinin sanığın menfaatine olduğu ifade edilmektedir.¹⁷ Anayasa Mahkemesi de bu hakkı içtihatlarıyla¹⁸ benimsemektedir.¹⁹

¹² Feyyaz Gölcüklü, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ‘Adil Yargılanma’ (1994) 49(01) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi 199, 224. AİHS’nde açıkça düzenlenmeyip yorumla ortaya çıkan bu hak, Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesi’nin 14/3-d bendinde açıkça ifade edilmiştir. Fahri Gökçen. Taner, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği* (1. Bası, Seçkin 2019) 295; Tuğçe Takcı, *Türk ve Avrupa Hukukunda Temel Hak Boyutuyla Adil Yargılanma Hakkı* (1.Bası, Adalet 2017). 41.

¹³ Sibel Inceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-4* (Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi 2018) 147; Çayan (n 11) 132.

¹⁴ Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Hakan Karakehya, “Ceza Muhakemesinde Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkına İlişkin Esaslar” (2014) (1) Ombudsman Akademik, 83-97.

¹⁵ Turan (n 7) 323.

¹⁶ Schroeder (n 4) 280.

¹⁷ Inceoğlu (n 13) 147.

¹⁸ “Hakkaniyete uygun yargılanmanın en önemli unsuru olan sanığın kendini savunma hakkından faydalanmasının ilk koşulu sanığın savunmasını yapabilmesi için mahkeme önünde hazır bulunma olanağına sahip olmasıdır. AİHS’in 6. maddesinde açıkça belirtilmemiş olsa da duruşmada hazır bulunma hakkı AİHS’in 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki adil muhakeme hakkının bir parçasıdır. Bir sanığın aleyhine açılan ceza davasında duruşmada hazır bulunması genel bir haktır ve AİHS’in 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan (c), (d) ve (e) bentlerinde yer alan hakların bir parçasıdır (bkz. AİHM, *Sejdovic/İtalya*, Başvuru No: 56581/00, 01/03/2006 Tarih, Par. 81. Nitekim duruşmada hazır bulunma hakkının bir sonucu olarak 5271 sayılı Kanun’un 193. maddesinin (1) numaralı fıkrasında istisnalar saklı kalmak üzere, hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılamayacağı hükme bağlanmıştır.” Anayasa Mahkemesi, 2013/4784, 07./03.2014; Anayasa Mahkemesi, 2013/1461, 12.11.2014.

¹⁹ Taner(n 12) 295.

Duruşmada hazır bulunma hakkı ile çelişmeli yargılama hakkı arasında da yakın bir ilişki mevcuttur. Soruşturma aşamasında toplanan delillerin sanığın bulunduğu duruşmada tartışılmadan ve irdelenmeden kabul edilmesi AİHS'ne uygun olmayacaktır.²⁰ Özetle ve kısaca açıklamak gerekirse, çelişme yönteminin uygulanabilmesi ve maddi gerçeğin ortaya çıkarabilmesi için, sanığın duruşmada hazır bulunması temel bir ön şarttır.²¹

AİHM'e göre, tanık beyanı dâhil delillerin aleni duruşmada, sanığın hazır olarak duruşmada bulunduğu ya da bulunma olanağının olduğu bir duruşmada öne sürülerek tartışılması gerekmektedir. Sanık belli bir celsede bulunmuyorsa, daha sonra kendisinin olmadığı celselerde ortaya konulan ve tartışılan delillerin sanığa bildirilmesi gerekmekte ve sanığa itiraz etme imkânı sunulmalıdır. Aksi halde, sanığın tanığı sorgulama olanağı bulunmadan tanık beyanının hükmeye alınması savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğuracaktır.²²

Ceza yargılamasında kural kovuşturma aşamasında sözlülük ilkesi olduğundan dolayı, davanın esas olarak görüldüğü ilk derece mahkemesinde sanığın duruşma talep etmesi şeklinde bir usul ve düzenleme mevcut değildir.²³

Sanığın duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edilmemesi için kendisine cezai isnat yöneltilen kişinin sağlıklı olarak ve bilinçli bir şekilde duruşmaya katılmasının temin edilmesi gerekir. Ayırt etme gücünden yoksun olarak ya da yorgun bir şekilde sanığın duruşmaya çıkartılması adil yargılanma hakkı bakımından ihlal oluşturmaktadır. AİHM'e göre²⁴ ihlal kararı verilebilmesi için sanığın ayırt etme gücünden yoksun olarak ya da yorgun bir şekilde duruşmaya çıkartılmasında devlete yüklenebilecek bir kusur mevcut olmalıdır. Aksi durumda AİHS'in ihlaline karar verilemez.²⁵

²⁰ İnceoğlu (n 13) 148.

²¹ Taner(n 12) 297.

²² Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku* 3. Cilt (15. Bası, Adalet 2019) 1423.

²³ Taner (n 12) 298; "Bireysel başvuru kapsamında Anayasa Mahkemesinin görevi, muhakemenin yöntemi de dâhil yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığını saptamaktır. Ceza yargılamalarında duruşma açılması esas olmakla birlikte "*istisnai bazı koşullarda*" duruşma açılmamış olması yargılamanın adilliğini etkilemeyebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında, 6352 sayılı Kanun hükümleri uyarınca verilen kovuşturmanın ertelenmesi kararının, uyumsuzluğun esasını çözmeyen ve bireyin suç işleyip işlemediğiyle ilişkili olmayan, Kanun'da öngörülen sürenin dolmasını müteakip açılan kamu davasının düşmesi sonucunu doğuran, usule ilişkin bir karar olduğuna dikkat çekmiş; böyle bir incelemenin duruşma açılmadan ve başvurucu duruşmaya çağrılmadan yapılmış olmasının bir bütün olarak yargılamanın adilliğini etkilemediği sonucuna ulaşmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. *Mustafa Ersen Erkal*, § 31)". Anayasa Mahkemesi, 2013/724, 25.06.2015.

²⁴ Barbera Messegue and Jabardo v Spain App no: 10590/83 (ECHR 06 December 1988).

²⁵ Çayan (n 11) 135.

Ceza davalarında sanık hakkında isnat olunan suçun sabit olmasından dolayı duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden karar verilmesi durumunda adil yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğuracaktır. Yine benzer şekilde olayları daha fazla aydınlatmayacağından bahisle duruşma yapılmadan karar verilmesi halinde de adil yargılanma hakkı ihlal edilmiş olacaktır.²⁶

Sanığın duruşmada hazır bulunmasının keyfi olarak engellenmemesi gerekmektedir. Ayrıca sanığın duruşmada hazır bulunabilmesinin sağlanması amacıyla uygun imkânların yaratılması, devletin de bunun için yeterli çabayı göstermesi gereklidir.²⁷

Sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı her şekilde uygulanması gereken mutlak bir hak olarak anlaşılmalıdır.²⁸ Sanığın duruşma düzenini bozması, kimliği gizli tutulan bir tanığın dinlenme evresi, tanığın korkutulması konusunda kaygıya düşülmesi gibi durumlarda sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı uygulanmayabilir.²⁹ Ancak bu halde dahi, esnetilen ya da uygulanmayan sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı bazı özel şartların varlığı halinde ve o şartın varlığını koruduğu geçici süre ile sınırlı olmalıdır.

Sanığın video konferans yöntemiyle dinlenilmesinin duruşmada hazır bulunma hakkı açısından değerlendirilmesinde AİHM, salt video konferans yönetimi kullanılarak katılımın sağlanmasının kendiliğinden AİHS’i ihlal ettiği sonucuna ulaşmamıştır. Bununla birlikte AİHM, her davada video konferans yöntemiyle katılım sağlanmasının meşru bir amaç güdülerek yapılıp yapılmadığını ve delil sunumu ile ilgili düzenlemelerinin AİHS 6. Maddesinde yer alan adil yargılanma hakkına uygunluğunu denetleyeceğini bildirmiştir.³⁰

²⁶ ibid 135.

²⁷ İnceoğlu (n 13) 148; Turan (n 7) 324; Colozza and Rubinat v Italy App no: 9024/80 (ECHR 12 February 1985). Colozza ve Rubinat/İtalya davasına bakıldığında, başvurunun, ceza davası sırasında yurt içinde olmasına rağmen, eski adresinde bulunamama nedeniyle aranan kişi olarak ilan edilmesi, davasının yokluğunda sürdürülerek mahkûm edilmesi söz konusu olmuştur. Oysa başka bir suçla ilgili başvurunun yeni adresi İtalyan polisi tarafından tespit edilmiştir. AİHM’e göre bu durum, Sözleşmeye taraf devletlerin, 6. md’de güvence altına alınmış hakların etkili olarak kullanımını sağlamak için, göstermeleri gereken gayretle bağdaştırılmaz. Aynı olayla ilgili Komisyon raporunda ise, eğer başvurucuya hazır bulunma olanağı verilmemişse, sanık haklarına saygı gösterildiği söylenemez. Ayrıca eğer sanığın kendi davası görülürken hazır bulunması ile ilgili devlet yeterince gayret içinde olmamışsa, bu durum 6. md’nin ihlaline neden olabilmektedir. Bkz. Ramadan Sanıvar, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6. Maddesi Çerçevesinde Adil Yargılanma Hakkı ve Sanığa Tanınan Temel Haklar (2012) Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü, 56.

²⁸ Schroeder (n 4) 280; İnceoğlu (n 13) 148; Turan (n 7) 324; Anne Peters, “Adil Yargılanma(m.6.f.1 ve 2.)” (çev: Mahmut Koca) in Yener Ünver(ed), *Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku* (1.Bası, Seçkin 2004) 122.

²⁹ Schroeder (n 4) 280; İnceoğlu (n 13) 148; Turan (n 7) 324.

³⁰ İnceoğlu (n 13) 148.

Nitekim hukuki dinlenilme hakkının fiziksel olarak huzurda bulunmayı otomatik bir biçimde içermediği, video-konferans yolu ile de bu hakkın sağlanması için uygun bir yöntem olabileceği ifade edilmektedir.³¹

Duruşmada hazır bulunma hakkı, ilk derece yargılaması ve duruşma yapılması durumunda istinaf³² kanun yolu yargılaması ile aynı niteliğe sahiptir. Dolayısıyla duruşma devresi bakımından, ilk derece mahkemeleri ve bölge adliye mahkemeleri arasında esasa ilişkin bir fark bulunmamaktadır.³³

Duruşmada hazır bulunma hakkı ilk derece aşamasında yerine getirilmemişse, bu aykırılık kanun yolları aşamasında hem maddi hem de hukuki yönden yargılama yapan makam tarafından giderilebilir.³⁴ Kanun yolu aşamasında sadece hukukilik denetimi yapılıyorsa, duruşma yapılması ve sanık ya da müdafinin duruşmada hazır bulunması gerekli değildir.³⁵

AİHM, sanığın kanun yolları aşamasında duruşmada hazır bulunma hakkının bulunup bulunmadığına dair inceleme yaparken, davada sanık aleyhine bir gelişmenin olup olmayacağı ile kanun yolu mahkemesinin kararını verirken sanığın hazır bulunmasına gerek duyup duymayacağı³⁶ hususlarını dikkate almaktadır. Nitekim Kremzow davasında³⁷, başvurusunun karakterinin, akli durumunun ve sebeplerinin değerlendirilmesinin dava açısından önem taşıdığı ve bu durumun başvurusunun aleyhine bir durum ortaya çıkardığı belirtilerek, başvuru ve avukatının duruşmalara katılmasının ve hazır bulunmasının gerektiği sonucuna ulaşmıştır.³⁸

Davada taraf olan sanık, duruşmada hazır bulunma hakkından feragat edebilir. Sanık tarafından yapılan feragat açık bir şekilde yapılabileceği gibi, kendisine duruşmanın varlığına ilişkin etkili bir tebligatın yapılmasına rağmen duruşmaya katılmaması şeklinde zımni olarak da yapılabilir. Bu durumda sanığın duruşma hakkında etkili bir tebligat yapma iradesindeki gayreti

³¹ Dovydas Vitkauskas ve Grigoriy Dikov, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması- Uygulamacılar İçin El Kitabı* (çev: Serkan Cengiz) (2. Bası, Avrupa Konseyi 2018) 77.

³² İstinaf yargılamasında sanığın sorgusu ve duruşmada hazır bulunma hakkı kapsamında segbis değerlendirmeleri için bkz. Hakan Karakehya ve Asuman İnce Tunçer, “İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemden Segbis Kullanımı Üzerine Düşünceler” (2017) 8(2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 99-136.

³³ Taner(n 12) 298; Gölcüklü (n 12) 225.

³⁴ İnceoğlu (n 13) 153; Vitkauskas ve Dikov (n 31) 80.

³⁵ Mole ve Harby (n 2) 78; Turan (n 7) 328.

³⁶ Vitkauskas ve Dikov (n 31) 80.

³⁷ Kremzow v Avusturya, App no: 12350/86, (ECHR 21 September 1993).

³⁸ Turan (n 7) 328; Mole ve Harby (n 2) 79.

sözleşmeye taraf devletin kanıtlaması gerekmektedir.³⁹ Kendi kusuruyla savunma hakkını şahsen kullanmaktan mahrum kalan sanık konusunda 6/3-c bendi hükmü ihlal edilmeyecektir.⁴⁰

Duruşmada hazır bulunma hakkında feragat edildiğinin AİHS'e göre kabul görmesi için, yapılan feragatin hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak, açıkça anlaşılır şekilde yapılmış olması ve bu hakkın değerine uygun bir biçimde asgari güvencelerin sağlanmış olması zaruridir.⁴¹

Sanık duruşmada hazır bulunma hakkından kendisi feragat etmiş olsa bile avukatla temsil ettirme hakkı bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, usulüne uygun bir biçimde duruşmalara çağrılan kişi duruşmaya katılmak istemezse, kendisini avukatı aracılığıyla temsil ettirebilir. Bu durumda duruşma hakkından feragat eden kişiye avukatla temsil edilebilme olanağı verilmezse⁴², adil yargılanma hakkının ihlaline sebebiyet verilmiş olacaktır.⁴³

Sanığın hastalığı nedeniyle yapılan yargılamada hazır bulunması mümkün değilse; gıyabında yargılama yapılması, savunma haklarının başka yollarla korunup korunmadığına ve davanın özelliklerine göre değerlendirilerek sonuca ulaşılmalıdır. Örneğin, dayanaksız bir şekilde hastalığını ileri sürerek yargılamayı geciktirmeyi amaçlayan sanık hakkında gıyabında yargılama yapılması ihlal olarak kabul edilmemiştir.⁴⁴

Cezaevinde bulunan sanığın, duruşmada bulunmayı açıkça talep etmesi ve bunu ispatlaması, buna aykırı olarak sanığın duruşmaya götürülmemesi halinde sanığın duruşmada hazır bulunma hakkının engellendiği sonucuna ulaşılmaktadır.⁴⁵

³⁹ İnceoğlu (n 13) 153; Taner(n 12) 301; Christoph Grabenwarter, "Yargılama Güvenceleri- Adil Yargılama Hakkı(İhas md.6) (çev: Osman Can) in Yener Ünver(ed), *Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku* (1. Bası, Seçkin 2004) 234.

⁴⁰ Gölcüklü (n 12) 225; Peters (n 28) 122; Anayasa Mahkemesi, 2013/4784, 07.03.2014.

⁴¹ İnceoğlu (n 13) 153; Vitkauskas ve Dikov (n 31) 81; Gölcüklü (n 12) 225; Turan (n 7) 335; Yavuz v Avusturya, App no:46549/99, (ECHR 27 May 2004); Haralampiev v Bulgaristan, App no: 29648/03 (ECHR 24 April 2012); Yargıtay 2 CD, 2812/7080, 30.05.2018. Bkz. Taner(n 12) 302; Grabenwarter (n 39) 234.

⁴² Poitrimol v France, App no:14032/88, (ECHR 23 November 1993). Poitrimol/Fransa davasında, başvurucu yurt dışındayken avukatı tarafından temsil edildiği davada, hakkında 1 yıl mahkûmiyet ve tutuklama kararı verilmiştir. Başvurucu istinaf aşamasında, avukatı aracılığıyla temsil edilmek istediğini ve duruşmaya gelmeyeceğini açıkça beyan etmiştir. Fakat başvurucunun çağrıldığı halde duruşmaya gelmediği ve saklandığı gerekçesiyle, avukatı tarafından temsil edilmesine izin verilmemiştir. AİHM, önüne gelen bu davada, 6. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir. Çünkü AİHM, demokratik toplumdaki hukuk devleti ilkesinin ve sanık haklarının önemi dikkate alındığında, böyle bir yaptırımın uygulanmasını orantısız kabul etmektedir. Bkz. Sanıvar (n 27) 58.

⁴³ Çayan (n 11) 138.

⁴⁴ İnceoğlu (n 13) 154.

⁴⁵ ibid 154.

Duruşmada sanık sıfatıyla bulunan kişinin mahkemede anadilde konuşma ve savunma yapma isteği ile usule yönelik itirazlarda bulunması, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkından örtülü olarak feragat ettiği sonuca götürmemelidir.⁴⁶ Hatta bu durumda sanık yerine müdafilerinin duruşmada bulunması durumunda dahi sanığın duruşmada hazır bulunma hakkının ihlalini telafi etmeyecektir.⁴⁷ Bu konu hakkında 25.11.1997 tarihli Zana – Türkiye davasında⁴⁸ AİHM; başvurucunun usule ilişkin itirazlarda bulunmasının ve resmi dil dışında, ana dili ile savunma yapmayı talep etmesinin, hiçbir şekilde savunma hakkından ve mahkeme huzuruna çıkmaktan vazgeçildiği anlamına gelmeyeceğini belirtmiştir. AİHM’e göre; Sözleşme ile güvence altına alınan bir hakkın kullanılmasından vazgeçilmesi, ancak bunun açıkça beyan edilmesi ile mümkün olacaktır. Eğer başvurucu duruşmada hazır bulunsaydı, somut olaya ilişkin açıklamasını yaparken kastının ne olduğunu, söz konusu röportajın hangi koşullarda yapıldığını ifade etme ve gazetecileri “tanık” sıfatıyla duruşmaya davet etme ve röportaj kaydını isteme olanaklarına sahip olabilirdi. Ayrıca AİHM’e göre; gerek sanığın tutuklu bulunduğu yerdeki Mahkemece yapılan “dolaylı” sorgu duruşması ve gerekse davanın görüldüğü Mahkemece yapılan duruşmaya sanığın avukatlarının katılması, başvurucunun “duruşmada hazır bulunma” hakkı yerine geçmemektedir.⁴⁹

2. TÜRK CEZA YARGILAMASI AÇISINDAN SANIĞIN DURUŞMADA HAZIR BULUNMA HAKKI

Duruşmada hazır bulunacaklar arasında sanık, CMK m.188/1’e göre açıkça sayılmamıştır. Bunun sebebi, bu hükümde belirtilen kişilerin duruşmanın başından sonuna kadar bulunmalarının zorunlu olmasına rağmen, sanığın sürekli değil kural olarak duruşmada hazır bulunmasının zorunda olmasıdır. Diğer bir anlatımla hükümde belirtilen kişiler yönünden duruşmada bulunmak yükümlülük iken sanık için bu durum aynı zamanda bir haktır. Bu nedenle, sanık her oturumda bulunmak zorunda değilse de, hazır bulunmak istediğinde kural olarak buna engel olunmaması gerekmektedir.⁵⁰ Yani özetle, sanığın duruşmada hazır bulunması sanık için hem bir hak, hem de yükümlülüktür.⁵¹

⁴⁶ Grabenwarter (n 39) 234.

⁴⁷ İnceoğlu (n 13) 154; Turan (n 7) 335.

⁴⁸ Zana v Türkiye Davası, App no:69/1996/688/880 (ECHR 25 November 1997).

⁴⁹ Ersan Şen, “Sanığın Gıyabında Tasarruflar” (2015) <<https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1587251-sanigin-giyabinda-tasarruflar>> Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021. Söz konusu karar hakkında ayrıntılı açıklamalar ve değerlendirmeler için bkz. Selcen Kocaman, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ‘Zana/Türkiye davası’ Hakkında Verdiği Kararın Değerlendirilmesi” (2003) 11(1-2) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 307-318.

⁵⁰ Cumhuriyet Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku* 2. Cilt (10. Bası, Seçkin 2020) 121.

⁵¹ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Güncellenmiş 8.Bası, Seçkin 2020) 736; Hakan Karakehya, “Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme

2.1. Kural: Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Zorunluluğu

Sanığın duruşmada hazır bulunması, yargılama açısından son derece yaşamsal değer ve öneme sahip olup, aksi sadece bazı durumlarda istisnai nitelikteki hallerde kabul edilmelidir. Bu durum sanığın menfaatlerinin korunmasının yanında maddi gerçeğin ortaya çıkmasına da hizmet etmektedir.⁵²

Sanığın duruşmada hazır bulunmasının mecburi tutulması, bir açıdan mahkemenin hakkında hüküm göreceği kişiyi görmesi bakımından önem taşıdığı gibi; öte yandan da sanığın savunma hakkını kullanarak hakkındaki yersiz ve mesnetsiz iddiaları çürütebilmesi olanağı sağlamaktadır.⁵³

Kural olarak duruşmaya gelmeyen sanık hakkında duruşma yapılamaz ve yokluğunda yargılama yapıp bitirilemez.⁵⁴ Sanığın bir celseye gelmemesi, duruşmanın icrasını engellemekte ve duruşma devam etmektedir. Ancak bu durumda mahkeme, bir sonraki celse sanığın duruşmada hazır bulundurulması için zorla getirme ya da yakalama emri dâhil tüm önlemleri alabilir.⁵⁵

Duruşmaya gelmeyen sanık hakkında duruşma yapılamaması ve muhakemenin tamamlanamaması nedeniyle, deliller, ispat ve hükmün ortaklığının sağlanması ve savunma hakkına verilen önem dolayısıyla sanığın duruşmada hazır bulundurulması gerekliliğinin sağlanması amacıyla bazı düzenlemeler yapılmıştır. (CMK m. 199, 193/1, 196/2, 196/6, 194/1) Tüm bu düzenlenmelerin nedeni olarak, delil-ispat ve hükmün kolektifliği, çelişmelilik ilkesinin savunma hakkı bakımından önemi, maddi gerçeğin ortaya çıkartılması amacı, ceza yargılamasının işbirliği sistemine dayalı oluşu vb. ceza muhakemesi amaç ve ilkelerinin uygulanması şeklinde ifade edilmektedir.⁵⁶

2.2. İstisnalar

“Duruşmalı yargılama hakkı”, her türlü yargılamanın mutlaka duruşmalı yapılması gerektiği anlamına gelmemelidir.⁵⁷ Sanığın duruşmada hazır

Hakkının Unsurları” (2015) 3(2) *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 199, 212; Dursun (n 51)’a göre sanığın duruşmada bulunması ağırlıklı olarak hak olduğu yönündedir. Gizem Dursun, “Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve Bu Kapsamda Sesli ve Görüntülü Bilgi Sistemlerinin Değerlendirilmesi” (2016) 11(143-144) *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 127, 132.

⁵² Ünver ve Hakeri (n 22) 1421; Bu olanağın sanığa tanınması aynı zamanda silahların eşitliği ve savunma hakkının da bir gereğidir. Karakehya *Meram* (n 51) 213.

⁵³ Erdenur Yurtcan, *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi(CMK)* (9. Bası, Seçkin 2019). 676; Erdenur Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku* (16. Bası, Seçkin 2019) 531; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 10) 594; Evik (n 8) 305.

⁵⁴ Ünver ve Hakeri (n 22) 1423.

⁵⁵ Şahin (n 50) 121; Ünver ve Hakeri (n 22) 1421; Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 10) 594.

⁵⁶ Ünver ve Hakeri (n 22) 1424.

⁵⁷ Akif Yıldırım, “Anayasa Mahkemesi Uygulamasında Adil Yargılanma Hakkı (Ceza Hukuku

bulunmasının nedeni, sanığın savunma hakkını kullanabilmesidir. Sanığın kendini savunmadığı ve sanığın bulunmadığı bir ceza yargılamasında cezalandırılması adil yargılanma hakkının ihlaline sebep olacaktır. Sanığın duruşmada hazır bulunmasının ardında yatan nedenin bu olduğu düşünüldüğünde, sanığın önceden kendini savunduğu ya da savunmasına gerek kalmayan hallerin varlığı durumunda sanık duruşmada hazır bulunmasına da duruşmanın yapılabileceği sonucu ortaya çıkarılabilir.⁵⁸

Kural olarak her ne kadar sanığın bulunmadığı takdirde duruşmanın yapılmayacak olması belirtilmiş ise de; CMK m.193/1’de “kanunun ayırık tuttuğu haller” den bahsedilmiştir.⁵⁹ Buna istinaden CMK m.206’da sanığın tebligata rağmen mazereti bulunmaksızın duruşmaya gelmemesi nedeniyle sorgusunun yapılmamış olması durumunda, delillerin ortaya konulabileceği ve bu delillerin sonradan gelen sanığa bildirilebileceği düzenlenmiştir. Bu itibarla, kanundaki istisnalardan birinin bulunmamasına rağmen sanığın yokluğunda duruşma yapılabilmesine imkân tanınmıştır. Sanık sonradan da gelmez ise yargılama bitirilemeyecek ancak son aşamaya kadar bütün yargılama işlemleri yapılabilecektir.⁶⁰

Sanığın duruşmada hazır bulunması kuralının tam ve katı olarak uygulanması yargılamayı bazen felce uğratabilir. Bu nedenle bu kurala bazı istisnalar tanınmış, böylelikle sanığın hazır bulunmadığı durumlarda yargılama yapılmasına imkân tanınmıştır.⁶¹

2.2.1. Mahkûmiyet dışında karar verilmesi

Sanık olmaksızın hakkında isnat olunan suçlamalara ilişkin duruşma yapılamayacağı kuralının istisnalarından birisi, sanık hakkında derhal beraat kararı verilebilecek halin varlığıdır. CMK m.193/2’ye göre, toplanan delillere göre sanık hakkında mahkûmiyet dışında bir karar verilmesi kanısına varılırsa, sanığın sorgusu yapılmamış olsa da yokluğundan yargılama bitirilebilir.⁶²

Boyutu)” (2016) 7(26) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi 333, 347.

⁵⁸ Ünver ve Hakeri (n 22) 1429.

⁵⁹ Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan, Özdem Özyayın, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Villemin ve Mehmet Can Tok, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (Güncellenmiş 14. Bası, Seçkin 2020) 72; Ünver ve Hakeri (n 22) 1429; Selahattin Kolcu, “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve Segbis Sistemi” (2018) 92(3) İstanbul Barosu Dergisi 247, 259.

⁶⁰ Ünver ve Hakeri (n 22) 1429. Bu konudaki ayrıntılı tartışmalar için bkz. Erkan Sarıtaş, “Ceza Muhakemesinde Sanığın Yokluğunda Duruşma” (2020) 78(3) İstanbul Hukuk Mecmuası 1525, 1539 vd.

⁶¹ Yurtcan *CMK* (n 53) 677; Yurtcan *Yargılama* (n 53) 531.

⁶² Ünver ve Hakeri (n 22) 1429; Şahin (n 50) 121; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar Kırıt, Alan Akcan, Özyayın, Erden Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok (n 59) 72.

Getirilen bu hükmün, uygulamada dosyaların sürüncemede kalmasını ortadan kaldırması bakımından uygun bir yol olduğu savunulmaktadır.⁶³ Ayrıca getirilen bu düzenleme ile CMK'nın AİHS'e kıyasla çok daha yüksek bir teminat öngördüğü ve bunun yerinde olduğu ifade edilmektedir.⁶⁴

Mahkûmiyet dışında karar verilmesi durumunun, dosya kapsamı itibariyle ilk bakışta sanığın işlediği eylemin suç oluşturmayacağına anlaşılacağı hali ile sınırlı olduğu ve bu gibi durumlarda sanık hakkında duruşmaya gelme bile beraat kararı verilebileceğini ifade eden Yargıtay kararları⁶⁵ bulunmaktaysa da; mahkûmiyet dışında karar verilebilecek tüm hallerde sanığın sorgusunun yapılmadan beraat kararı verilebileceği yönünde de kararlar da mevcuttur.⁶⁶

⁶³ Yurtcan CMK (n 53) 677.

⁶⁴ Taner(n 12) 305.

⁶⁵ "...CMK'nın 193/2. maddesinin beraat kararı yönünden "dosya kapsamına göre ilk bakışta eylemin suç oluşturmayacağına anlaşılması hali" ile sınırlı olarak uygulanabileceği gözetilmeden, sorgusu yapılmayan sanık hakkında, delil takdiri yoluna gidilmek suretiyle yazılı biçimde hüküm kurulması..." Yargıtay 2CD, 28723/17827, 24.06.2014. "... Mahkemeye gelmeyen sanık hakkında duruşma yapılmayacağına ilişkin temel kuralın istisnalarından biri olan, CMK'nun 193/2. maddesindeki, toplanan delillere göre mahkûmiyet dışında bir karar verilmesi gerektiği kanısına varılırsa, sorgusu yapılmamış olsa da dava yokluğunda bitirilebilir hükmünün, ancak derhal beraat kararı verilebilecek hallerle sınırlı olduğu, olayda bu hükmün uygulanmasının mümkün bulunmadığı da nazara alınmaksızın, sanığın savunması da alınmadan, tensiple beraat kararı verilmesi..." Yargıtay 7CD, 7941/10333, 16.10.2018.

⁶⁶ "...Sanık, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığına başvurarak, Güney Kazakistan Devlet Üniversitesinden alınma diplomasının denklik işlemini yaptırmıştır. Denklik başvurusu kabul edilmiş, ancak daha sonra yapılan araştırmada, söz konusu diploma ve transkript belgelerinin sahte oldukları anlaşılmıştır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 04.12.2007 gün ve 245-264 sayılı kararında da açıklandığı üzere, başvuru tarihinde yürürlükte bulunan ve 11.05.2007 gün ve 26519 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği'nin 11. maddesi ile yürürlükten kaldırılan, Yurtdışı Yükseköğretim Diplomaları Denklik Yönetmeliği'nin 5. maddesi uyarınca, diploma denklik komisyonunca, belgelerin orijinal olup olmadığının araştırılması zorunludur. Bu araştırma ise ancak belgeyi düzenleyen kurum nezdinde yapılabilir. İlgili ülke nezdinde, Yönetmeliğin 5. maddesine uygun bir araştırma yapılmış olsa idi, böyle bir diplomanın belirtilen üniversiteden verilmediği kolaylıkla anlaşılacak, diploma denklik belgesinin verilmesi de söz konusu olmayacaktı. İdarenin, yönetmelik hükümlerini farklı veya eksik uygulamasının sonuçları sanık aleyhine yorumlanamayacağı gibi, bu şekilde eksik inceleme sonucu verilen denklik belgesine de hukuki sonuç bağlanamaz.

O halde, sanığın mahkûmiyetine karar verilmesi olanaksız olup, yerel mahkemece sanığın beraatına karar verilmesi isabetlidir. Sanık hakkında, mahkûmiyet dışında bir karar verildiği nazara alındığında, sorgusu yapılmadan duruşmanın bitirilmesi de 5271 sayılı CYY'nin 193/2. maddesine uygun olup, bir isabetsizlik bulunmamaktadır..." Yargıtay CGK, 11-89/243, 20.10.2009.

Konuyla ilgili olarak farklı yargı kararları bulunsa da; söz konusu madde hükmünün açık olması, madde hükmünde belirtilen anlatımın daraltılarak sanık hakkında aleyhe yorum getirilmesi bizce yerinde olmamıştır. Bu nedenlerle hem AİHS’te belirtilen adil yargılanma hakkı açısından ek güvence vermesi hem de çok fazla iş yükü altında bulunan yargı teşkilatının bir nebze olsun nefes alabilmesi bakımından söz konusu madde hükmünün açık olan lafzi yorumunun uygulanarak, sanık hakkında mahkûmiyet hükmü dışında karar verilebilecek tüm hallerde hükmün uygulanması kanaatimizce daha uygun olacaktır.

2.2.2. Sanığın mahkemeden uzaklaşması

Sanığın savunması veya ara vermeyi izleyen oturuma gelmediği durumlarda, önceden sorgusu yapılmış diğer bir ifadeyle savunması alınmış ve artık hazır bulunmasını gerektirir bir hal de söz konusu değilse, CMK m. 194/2’ye göre sanığın yokluğunda duruşma bitirilebilecektir.⁶⁷ Bunlardan birinin gerçekleşmemesi durumunda sanığın yokluğu şeklinde görülen “sanığın hazır bulunmaması” yargılama engeli olarak ortaya çıkmakta ve yargılama şartı olarak nitelendirilen sanığın hazır bulunması şartı gerçekleşmemiş olmaktadır.⁶⁸

2.2.3. Sanığın yokluğunda duruşma

CMK, sanık hakkında uygulanacak yaptırımın hafif olması halinde de sanık hazır bulunmadan duruşma yapılmasına imkân tanımıştır. CMK m.195’e göre; suçun, yalnız veya birlikte adli para cezasını veya müsadereyi gerektirdiği durumlarda, sanık gelmese bile duruşma yapılabileceği; ancak bu halde sanığa gönderilecek davetiyede gelmese de duruşmanın yapılacağını açıkça yazılması gerektiği bildirilmektedir.⁶⁹ Aksi durumda sanığın yokluğunda

⁶⁷ Ünver ve Hakeri (n 22) 1431; Yurtcan *CMK* (n 53) 679; Yurtcan *Yargılama* (n 53) 534; Şahin (n 50) 122; Evik’e göre bu düzenlemelerle kanunkoyucu, genelde adil yargılanma hakkını özelde sanıkların duruşmada hazır bulunma ve kendilerini savunma haklarını ortadan kaldırmıştır. Ayrıca sanığın yokluğunda yapılacak duruşmalara ve verilecek kararlarda müdafinin bulunmasının da adil yargılanma hakkını tam anlamıyla gerçekleştirilmeyeceğini; gerçekten adil yargılanma hakkının adil cezalandırılmayı da gerektirdiğini bunun da sanıkla karşı karşıya gelen hâkimin cezayı bireyselleştirmesiyle mümkün olacağını belirtmektedir. Bkz. Evik (n 8) 305.

⁶⁸ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar Kırıt, Alan Akcan, Özaydın, Erden Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok (n 59) 74.

⁶⁹ Ünver ve Hakeri (n 22) 1432; Yurtcan *CMK* (n 53) 679; Yurtcan *Yargılama* (n 53) 533; Şahin (n 50) 121; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar Kırıt, Alan Akcan, Özaydın, Erden Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok (n 59) 75; Taner, söz konusu ifadenin ceza muhakemesi hukuku hakkında bilgi sahibi olmayan birisi tarafından tam olarak açıklayıcı olmadığını, böyle bir ifadeden kimsenin gıyabında yargılanıp mahkum olabileceğini anlayamayacağını, kaldı ki küçük bir puntuyla yazılan ifadenin kişi tarafından okunmasının dahi şüphe

yapılan yargılama sanığın savunma hakkının kısıtlamasına neden olacaktır.⁷⁰ Görüldüğü üzere Kanun, doğrudan özgürlüğü bağlayıcı cezanın öngörüldüğü durumlarda, sanığın yokluğunda duruşma yapılmasını kabul etmemiştir.⁷¹

Sanığın gelmediğinde duruşma yapılarak sanığın yokluğunda hüküm kurulmasına olanak tanıyan diğer bir düzenleme 7188 sayılı Kanunla eklenen CMK 251.Maddesidir. Bu düzenlemeyle birlikte basit yargılama usulü ceza hukukumuzda girmiştir. CMK 251 ve 252. Maddelerinde yer alan hükümlere göre; istisnalar hariç olmak üzere, asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünü uygulanmasına karar verilmesi mümkündür.⁷²

Basit yargılama usulünün uygulanması akabinde bir hüküm verilmiş ve bu hükme itiraz edilmiş ise duruşma açılarak genel hükümlere göre yargılamaya devam olunacaktır. Ancak bu durumda, taraflara gönderilen duruşma davetiyesinde gelmeseler bile yokluklarında duruşmanın yürütülebileceği ve yine yokluklarında hüküm verilebileceği yazılacaktır. Bu ihtara rağmen sanık duruşmaya gelmez ise, mahkeme sanığın yokluğunda yargılama yaparak CMK 252/2 düzenlemesi uyarınca hüküm verebilecektir.⁷³

götdürdüğünü, bu nedenlerle ayrıntılı ve açıklayıcı bir uyarı yazısının davetiye içinde tebliğ edilmesi gerektirecek şekilde değiştirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bkz. Taner (n 12) 303.

⁷⁰ "...Sanığa tebliğ edilen duruşma davetiyesinde CMK.nun 195. maddesi uyarınca yazılması gereken "gelmediği takdirde yargılamanın yokluğunda yapılacağına ilişkin açıklamaya yer verilmediği gözetilmeden, yokluğunda yargılama yapılarak savunma hakkının kısıtlanması..." Yargıtay 8 CD, 17180/11607, 12.10.2010.

⁷¹ Taner (n 12) 302. Evik, genelde adil yargılanma özelde savunma hakkını ihlal eden bu tür düzenlemelerden kaçınmak gerektiğini; cezanın niteliği ve miktarı ne olursa olsun kişilerin savunma hakkından mahrum bırakılmaması gerektiğini ifade etmektedir. Bkz. Evik (n 8) 305.

⁷² Olgun Değirmenci "Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m 251-252)" (2020) 15(161) Terazi Hukuk Dergisi 36, 42-43. Bu usulde mahkemece iddianame; sanık, mağdur ve şikâyetçiye tebliğ edilerek, beyan ve savunmalarını on beş gün içinde yazılı olarak bildirmeleri istenecek, tebligatta duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği hususu da belirtilecektir. Beyan ve savunma için verilen bu süre dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın CMK m.223'de belirtilen kararlardan birine hükmedilebilecek ancak mahkûmiyet kararı verildiği takdirde sonuç, ceza dörtte bir oranında indirilecektir (CMK m.251). Ancak mahkemece, sanık hakkında basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilmesi ve nihayetinde bu usul dairesinde CMK m.223'e göre bir hüküm verilmesi halinde, bu hükme itiraz edilebilmesi mümkündür. Eğer bu hükme itiraz edilmişse, artık mahkemece genel hükümlere göre yargılamaya devam edilecektir. (CMK m.252) Bkz. Sarıtaş (n 60) 1565.

⁷³ Sarıtaş (n 60) 1565.

2.2.4. Sanığın duruşmadan bağışık tutulması

Sanığın lehine kabul edilmiş olan sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı bazen sanık aleyhine sonuçlar da doğurabilir. Özellikle meslekleri gereği işleri yoğun olan ya da yargılamanın yapıldığı yerde oturmayan kişiler bakımından, her oturuma katılmak büyük bir külfet olabilir. Bu nedenlerle CMK m. 196/1 gereğince sanığın duruşmalardan bağışık tutulması müessesesi kabul edilmiştir. Ancak sanığın duruşmalardan bağışık tutulması için, sanığın sorgusunun yapılmış olması ve sanık ya da özel yetkisi bulunan müdafisinin istemde bulunması gerekmektedir. Bununla birlikte sanığın duruşmadan bağışık tutulma isteği olmamasına rağmen, duruşmada hazır edilmeyerek yargılamanın sonunda mahkûmiyet kararı verilmesi savunma hakkının kısıtlanmasına neden olacaktır.⁷⁴

Tutuksuz yargılanan sanığın duruşmalardan bağışık tutulmasına karar verilmesi durumunda, sanık duruşmanın başından sonuna kadar duruşmada hazır bulunmak zorunda kalmayacaktır.⁷⁵

Sanığın duruşmalardan bağışık tutulması bakımından suç ayrımı yapılmamaktadır. Yani sanık bütün suçlar bakımından duruşmalardan bağışık tutulabilir. Sanığın bağışık tutulma istemine karşılık mahkeme bağışık tutma kararı vermek zorunda değildir.⁷⁶

Yine CMK m.196/5 gereğince; hastalık veya disiplin önlemi ya da zorunlu diğer nedenlerle yargılamanın yapıldığı yargı çevresi dışındaki bir hastane veya tutukevine nakledilmiş olan sanığın, sorgusu yapılmış olmak şartıyla, hazır bulundurulmasına gerek görülmeyen oturumlar için getirilmemesine mahkemece karar verilebilecektir.⁷⁷ Bu gibi durumlarda kanun gereği, sanığın yokluğunda duruşma yapılabilecektir.⁷⁸

Hükümde geçen "...zorunlu diğer nedenlerle..." ifadesinin bu hakkı zedeleyecek nitelikte olduğu⁷⁹ ve sınırlı olarak sayılmadığı için keyfiliğe yol açabileceği⁸⁰ ifade edilmektedir. Yargıtay ise bu durumun "sanık hazır bulunmayı açıkça istemedikçe" şeklinde yorumlanması gerektiği şeklinde belirtmiştir.⁸¹

⁷⁴ Ünver ve Hakeri (n 22) 1433; Yurtcan *CMK* (n 53) 680; Yurtcan *Yargılama* (n 53) 531.

⁷⁵ Şahin (n 50) 122; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar Kırt, Alan Akcan, Özaydın, Erden Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok (n 59) 76.

⁷⁶ Yurtcan *CMK* (n 53) 681; Yurtcan *Yargılama* (n 53) 531.

⁷⁷ Ünver ve Hakeri (n 22) 1433; Yenisey ve Nuhoglu (n 51) 740.

⁷⁸ Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar Kırt, Alan Akcan, Özaydın, Erden Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok (n 59) 76.

⁷⁹ Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 10) 80.

⁸⁰ Yenisey ve Nuhoglu (n 51) 740.

⁸¹ "... Kaldı ki, sanık duruşmada hazır bulunmak istediğini de açıkça mahkemeye iletmiştir. Kuşkusuz sanığın hazır bulunması sadece bir ödev değil, aynı zamanda bir haktır. Bu

Ayrıca 196. Maddenin 5. Fıkrasında geçen disiplin önlemi veya zorunlu diğer bir nedenle yargılamanın yapıldığı yargı çevresinde bulunan bir tutukevine nakledilmiş olan sanığın, talebi olmadan duruşmadan başışık tutulması adil yargılanma hakkını zedeler niteliktedir. Nitekim hukuk devleti olmanın bir gereği olarak ne kadar maliyetli ve zor olursa olsun sanığın duruşmada hazır bulunma talebi yerine getirilmelidir. Bu duruma aykırı olarak, cezai yaptırımlarla karşı karşıya olan bir kimsenin rızası dışında duruşmalarda bulundurulmaması, yargılamaya etki edememesi ve hakkındaki isnatlara cevap verememesi kabul edilmez bir durumdur.⁸²

2.2.5. Sorgu sırasında sanığın mahkeme salonundan çıkarılabilmesi

Yargılama devam ederken gerçeğin ortaya çıkartılabilmesi, olayın aydınlatılabilmesi için bazen belli bir işlemle sınırlı olarak CMK m.200 gereğince sanığın duruşma salonundan çıkartılması gerekebilir. Şayet, suç ortaklarından birinin veya bir tanığın, sanığın bulunduğu ortamda yüzüne karşı gerçeği söyleyemeyeceği konusunda kuşku varsa, suç ortağının sorgusu ya da tanığın dinlenmesi sırasında mahkeme bu yola başvurabilecektir.⁸³

Madde hükmünün sadece “gerçeği söyleyemeyeceği endişesi” ibaresine odaklı olarak düzenlenmesinin hatalı olduğu, bununla birlikte sorulara eksik cevap verilmesi veya gerçeğe birlikte gerçek dışı bilgilerin de açıklanması gibi hallerin düzenlenmeyişinin kendi içinde yanlış ve hatalı olduğu, konu hakkında keyfiliğe ve çok geniş bir biçimde kıyasa gidilmesinin sakıncalı olabileceğinden bahisle hükmün kaldırılması gerektiği yönünde görüş savunulmaktadır.⁸⁴

Kanaatimizce de söz konusu madde hükmünde muğlak terim ve tanımlar yapılmış ise de; ceza yargılaması amacının “maddi gerçeği ortaya çıkarmak” olduğu düşünüldüğünde bahsi geçen hükmün kaldırılması yerine; net ve

bakımdan “doğrudan doğrualık-vasitasızlık” ilkesinin istisnalarından biri olan CYY’nin 196/5. maddesindeki, “(5) Hastalık veya disiplin önlemi ya da zorunlu diğer nedenlerle yargılamanın yapıldığı yargı çevresi dışındaki bir hastahane veya tutukevine nakledilmiş olan sanığın, sorgusu yapılmış olmak koşuluyla, hazır bulundurulmasına gerek görülmeden oturumlar için getirilmemesine mahkemece karar verilebilir.” şeklindeki hükmün bile , “sanık hazır bulunmayı açıkça istemedikçe” diye yorumlanması gerekir. Ayrıca anılan maddede bazı oturumlara “getirilmemeden” söz edildiğine göre, yasakoyucunun 1412 sayılı CYUY’nda olduğu gibi 5271 sayılı CYY’nda da amacının tutuklu sanığın hükmünde hazır bulunmasını sağlamak olduğu da anlaşılmaktadır. Nitekim Ceza Genel Kurulunun 19.04.2005 gün 2005/19-40 ile 15.03.2005 gün ve 2005/20-27 sayılı kararları başta olmak üzere bir çok kararında bu ilkeler vurgulanmıştır...” Yargıtay CGK, 9-148/169, 10.06.2008.

⁸² Karakehya *Duruşma* (n 3) 240.

⁸³ Şahin (n 50) 122; Yurtcan *Yargılama* (n 53) 534; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar Kırıt, Alan Akcan, Özaydın, Erden Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok (n 59) 77.

⁸⁴ Ünver ve Hakeri (n 22) 1440.

anlaşılır bir şekilde yeniden düzenlenmesi, nedenlerinin daha net şekilde belirlenmesi hatta CMK m. 204'te belirtildiği üzere sanığın müdafisi yoksa barodan avukat görevlendirilmesi şeklinde düzenleme yapılması daha yerinde ve olumlu olacaktır.

2.2.6. Sanığın duruşma sırasında duruşma salonundan çıkarılması

Düzensiz ve disiplinsiz davranışları nedeniyle hazır bulunmasının duruşmanın işleyişini ve yürütülmesini tehlikeye sokacağı durumlarda sanık da mahkeme başkanı veya hâkim tarafından duruşma salonundan dışarı çıkartılabilecektir. Bu durumda sanık hazır olmaksızın oturum sürdürülür ve bitirilir. Oturuma yeniden alınmasına karar verilen sanığa, yokluğunda yapılan işlemler CMK m.204 gereğince anlatılır ve açıklanır.⁸⁵ Böylelikle, silahların eşitliği ve çelişmeli muhakeme ilkelerinin gereklerinin yerine getirilmeye ve menfaatlerin dengelenmeye çalışıldığı belirtilmektedir.⁸⁶

2.2.7. Sanığın istinabe suretiyle sorguya çekilmesi

Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre sorgusu yapılmadığı için hazır bulunması gereken sanığın sorgusunun istinabe suretiyle yapılarak, duruşmalardan başışık tutulmasına olanak tanınmıştır. Buna göre sanık, alt sınırı beş yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektirmeyen suçlar hariç olmak üzere, istinabe suretiyle sorguya çekilebilecektir.⁸⁷ Sanığın üzerine atılı suçun alt sınırının beş yıldan fazla hapis cezasını öngörmesi halinde, sanık istinabe suretiyle sorguya çekilemeyecektir.⁸⁸

Sanığın istinabe ile sorgusu yapılmadan önce ifadesinin esas mahkemede vermek isteyip istemediğinin sorulması gerekmektedir. Aksi halde bu durum,

⁸⁵ Yurtcan *Yargılama* (n 53) 534; Öztürk, Tezcan, Erdem, Sırma Gezer, Saygılar Kırıt, Alan Akcan, Özaydın, Erden Tütüncü, Altınok Villemin ve Tok (n 59) 77.

⁸⁶ Taner(n 12) 321.

⁸⁷ Ünver ve Hakeri (n 22) 1434.

⁸⁸ "...5237 sayılı TCY'nın 152/1-a maddesinde düzenlenen ve bir yıldan altı yıla kadar hapis cezası öngörülen kamu malına zarar verme suçundan yargılanan ve davanın görüldüğü yer mahkemesinin yargı çevresi dışında başka bir suçtan cezası infaz edilmekte olan sanığın, istinabe suretiyle Malatya 4. Asliye Ceza Mahkemesince sorgusu yapılırken ifadesini esas mahkemesi huzurunda vermek istediğine ilişkin bir talebinin olmadığı, hem sorgusunun yapıldığı oturumda, hem de uzlaşma hükmü ile 5237 sayılı TCY'nın 58. maddesinin uygulanmasına yönelik ek savunmalarını sunduğu oturumlarda duruşmadan vareste tutulmayı talep ettiği ve yargılamaya konu suç için Yasada öngörülen hapis cezasının alt sınırının beş yıldan az olduğu anlaşılmalı, sanığın savunmasının istinabe yoluyla alınması ve Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki görüşünü bildirdiği ve hükmün açıklandığı son oturuma getirtilmeden karar verilmesi savunma hakkının kısıtlanması niteliğinde değildir. Bu nedenle yerel mahkeme hükmü ile bu hükmü onayan Özel Daire kararı isabetlidir..." Yargıtay CGK, 9-192/241, 22.11.2011.

savunma hakkının ihlali niteliği doğuracaktır.⁸⁹ Bu konuda sanığın vereceği rızanın aydınlatılmış bir rıza olması çok önemlidir.⁹⁰

Madde hükmüne aykırı olarak, sanığın alacağı cezanın beş yıldan az olamayacağı anlaşıldığında⁹¹, sanığa esas mahkemesi huzurunda açıklamalarda bulunmak isteyip istemediği sorulmadan sorgu yapıldığında⁹² ya da sanığın esas mahkemesinde açıklamalarda bulunma talebi olmasına rağmen bu talep hakkında karar verilmediğinde veya mesnetsiz olarak reddedildiğinde usule aykırılık⁹³ söz konusu olacaktır.⁹⁴

⁸⁹ "...Bu düzenlemeye göre, alt sınırı beş yıldan az hapis cezasını gerektiren bir suçtan yargılanan sanığa, sorgusundan önce ifadesini esas mahkemesi huzurunda vermek isteyip istemediği sorulduktan sonra istinabe suretiyle sorguya çekilebilecektir. Alt sınırı beş yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı ise sanıkların sorgusunun mutlaka yargılamayı yapan mahkemece gerçekleştirilmesi zorunludur.

Sorgusundan önce sanığa, ifadesini yargılamayı yapan mahkeme huzurunda vermek isteyip istemediğinin sorulmaması veya sorulması üzerine duruşmadan başışık tutulmak istemediğini belirtmesine karşın istinabe ile alınan ifadesiyle yetinilmesi savunma hakkının sınırlanması sonucunu doğuracaktır..."Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 31.01.2017 T. 2014/15-449 Esas, 2017/32 Karar sayılı kararı; "...yine asıl mahkemece daha önce sorgusu yapılmamış olan sanığa sorgusundan önce ifadesini yargılamanın yapıldığı esas mahkemesi huzurunda vermek isteyip istemediği sorulmayarak 5271 sayılı CMK'nın 196/2 ve 191/3-b maddelerine aykırı davranılması..." Yargıtay 2 CD, 5611/12427, 31.10.2018.

⁹⁰ Taner (n 12) 308.

⁹¹ "...Sanığın eylemine uyan 5237 Sayılı TCK'nin 86/1, 86/3-e, 87/1-d, 87/1-son maddeleri uyarınca cezasının 5 yıldan az olamayacağı anlaşıldığından, 5271 Sayılı CMK'nın 196/2. maddesi gereğince istinabe suretiyle sorguya çekilemeyeceğinin gözetilmemesi" bozmayı gerektirmiştir." Yargıtay 3 CD, 16360/11892, 28.06.2018. Benzer nitelikte, Yargıtay 2 CD, 17979/5722, 07.05.2018.

⁹² "...Ceyhan 1. Asliye Ceza Mahkemesince istinabe yoluyla sorgusu yapılan sanık ...'a, sorgusundan önce ifadesini yargılamanın yapıldığı esas mahkemesi huzurunda vermek isteyip istemediği sorulmayıp, 5271 Sayılı CMK'nın 196/2 maddesine aykırı şekilde yapılan sorgusu esas alınmak suretiyle, hakkında hükümlülük kararı verilerek savunma hakkının kısıtlanması..." bozmayı gerektirmiştir." Yargıtay 17 CD, 10758/12109, 09.10.2018. Ayrıca benzer nitelikte kararlar için bkz. Yargıtay 2 CD, 13873/9965, 20.09.2018; Yargıtay 17 CD, 5989/9733, 02.07.2018; Yargıtay 17 CD, 3192/9511, 27.07.2018.

⁹³ "...Dairemizde de benimsenen CGK'nın 2011/4-248 E. ve 2012/37 K. sayılı ilamında da belirtildiği üzere, sorgusundan önce sanığa, ifadesini yargılamayı yapan mahkeme huzurunda vermek isteyip istemediğinin sorulmaması veya sorulması üzerine duruşmadan başışık tutulmak istemediğini belirtmesine karşın istinabe ile alınan ifadesiyle yetinilmesi savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğuracağından mutlak bir bozma nedenidir. Sanığın duruşmada hazır bulunabilmesi, yükümlülük yönü olmakla birlikte öncelikle kendisi açısından bir hak olup, bu hak adil yargılanma hakkının temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Tarafı olduğumuz ve onaylamakla iç hukuk mevzuatına dâhil ettiğimiz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin "adil yargılanma hakkı" başlıklı 6. maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendinde, sanığın kendisini bizzat savunma hakkı bulunduğu belirtilmekle, mahkeme huzurunda doğrudan savunmasını yapabilmesi için duruşmada

Video konferans yöntemiyle tanık veya bilirkişinin dinlenmesi sırasında (CMK m.180/5) ve sanığın sorgusu yapılırken, sesli ve görüntülü iletişim tekniğinin kullanılmasına imkân tanınmıştır(CMK m.196/4).⁹⁵

Bu anlamda 694 sayılı KHK⁹⁶ ile yapılan ve 7078 sayılı Kanun’la 01.02.2018 tarihinde aynen kabul edilen⁹⁷ değişiklik ile CMK’nin 196/4 fıkrası yeniden düzenlenmiştir. Düzenlenme sonrasında da sıkça eleştirilen bu uygulamaya yönelik hükme kanunlaşmadan önce öğreti tarafından çokça eleştiriler yapılmıştır.

Bu itibarla, söz konusu CMK 196. Maddesinin 4. fıkrasında “yukarıdaki fıkralar içeriğine göre” denilmiş olsa da, 196. maddenin ilk üç fıkrasında hapis cezasının sınırına bağlı istisnai bir sorgu usulünden bahsedildiği, alt sınırı beş yıl ve daha az olan suçlarda istinabe suretiyle sanığın sorgusunun yapılabilmesinin kabul edildiği, bu sınırın üstünde ise istinabe suretiyle sorgunun mümkün olamayacağı belirtilerek, huzurda sorgunun zorunlu olduğu durumlarda SEGBİS kullanılmak suretiyle uzakta olan sanığın sorgusunun yapılamayacağı savunulmaktaydı.⁹⁸ Hatta beş yıl ve daha fazla hapis cezasının gerektiren bir suçtan yargılanan sanığın SEGBİS ile sorgusunun yapılmasına

hazır bulunma hakkının varlığı da zımnen kabul edilmiştir. Somut olayda, başka bir suçtan hükümlü olan sanığın, savunmasının alındığı, 12.06.2012 tarihli talimat duruşmasındaki “... esas mahkememde yüzleşme talebim vardır,doğrudan doğrudanlık ilkesinin uygulanmasını duruşmalara katılmamı,CMK 194,195,196 maddelerinin uygulanmasını talep ediyorum” şeklinde beyanına rağmen, 19.07.2012 tarihli duruşmada talebin “Sanık yüzyüze beyanının alınması yönünde talepte bulunmuş ise de yüzyüze beyanının alınmasının davaya herhangi bir katkı sağlamayacağı anlaşıldığından ve sanık tarafından da savunmasının alınıp imza yazı örnekleri alınmış bulunduğu mahkememizde hazır bulundurulma zorunluluğu bulunmadığından” şeklindeki gerekçeyle reddine karar verilip, sanık hakkında atılı suçtan hükümlülük kararı verilmesi karşısında, duruşmalardan başışık tutulmak istemeyen sanığın savunmasının esas mahkemesince alınması gerektiği gözetilmeden veya CMK’nın 196/4. maddesine göre sanığın aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle savunmasının alınabilmesi olanağı araştırılmadan, savunma hakkı kısıtlanarak, CMK’nın 196 ve AİHS’nin 6/3-c maddelerine muhalefet edilmesi bozmayı gerektirmiştir...”⁹⁹ Yargıtay 18 CD, 2152/1439, 08.02.2018.

⁹⁴ Özge Apiş, “Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları” (2019) 25(1) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 53, 56.

⁹⁵ Yenisey ve Nuhoglu (n 51) 740.

⁹⁶ Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname KHK 694/147.madde- RG 25.08.2017 /30165.

⁹⁷ Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun-7078/142. Madde- RG 08.03.2018/30354 (Mükerrer).

⁹⁸ Ersan Şen, “Uzakta Olan Sanığın Sorgusu” (2016) <<https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1875201-uzakta-olan-sanigin-sorgusu>> Erişim Tarihi:24 Nisan 2021; Karakehya ve İnce Tunçer (n 32) 128.

dair talebinin bile kabul görmemesi gerektiği ifade edilmektedir.⁹⁹ Yine benzer bir görüşle, beş yıl ve üzeri hapis cezası gerektiren suçlar bakımından sanığın özgürlüğünü kısıtlayıcı cezalara maruz kalmasının çok daha olası olduğu ve savunma hakkının korunması bakımından çok daha zaruri olduğu bu nedenlerle “yukarıdaki fıkralar içeriğine göre...” ifadesiyle, istinabe yasağının bulunduğu hallerde SEGBİS’in kullanılamayacağı belirtilmektedir.¹⁰⁰

Yapılan düzenlemeyle artık “hâkim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda” sanığın sorgusunun SEGBİS ile yapılmasının önü açılmıştır. Yargıtay ve AİHM de kararlarında belirttiği gibi bu usul sanığın savunma hakkının kısıtlanmasına ve adil yargılanma hakkının ihlaline de neden olmayacaktır. Bununla birlikte söz konusu madde hükmünde belirtilen ifadelerin keyfilik önlenmesi anlamında daha net ve somut olarak yeniden düzenlenmesi kanaatimizce yerinde olacaktır.

3. SEGBİS SİSTEMİ AÇISINDAN SANIĞIN DURUŞMADA HAZIR BULUNMA HAKKI

3.1. Genel Olarak

Adalet Bakanlığı tarafından Ulusal Yargı Ağı Projesi(UYAP)’ne bağlı olarak Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi(SEGBİS) kurulmuş ve 2013 yılından itibaren adliyeler ile ceza infaz kurumlarında kullanılmaya başlanmıştır.¹⁰¹

Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS), UYAP Bilişim Sisteminde ses ve görüntünün aynı anda elektronik ortamda iletildiği, kaydedildiği ve saklandığı bir sistem olarak tanımlanmıştır.¹⁰² Yönetmelikte¹⁰³ sistem için gereken standartların, görüntü ile sesin aynı anda, güvenli bir şekilde iletilebilmesini ve kaydedilebilmesinin gerektiği; görüntünün, ilgilinin yüz ifadelerini, vücut hareketlerini, tavır ve davranışlarını gözlemlemeye; sesin, ilgilinin duygularını anlamaya ve söylediklerini anlaşılır bir şekilde dinlemeye imkân verecek nitelikte olması gerektiği; bilgi, belge ve delillerin elektronik ortamda anında iletilebilmesinin gerektiği; açıkça ifade edilmiştir.

SEGBİS ise birlikte, ifade alma ve sorgu işlemleri ile duruşmaların video kaydına alınması, yargı çevresi dışında bulunan veya mahkemede hazır bulunamayan kişilerin video konferans yoluyla dinlenilmesi ve ifadelerinin

⁹⁹ Şen *Uzakta Olan Sanığın Sorgusu* (n 98).

¹⁰⁰ Dursun (n 51) 138.

¹⁰¹ Halil Güner, “SEGBİS Sisteminin Cezaevi Uygulamasının Adil Yargılanma Hakkı Yönünden Değerlendirilmesi” (2014) 9(99) Terazi Hukuk Dergisi 84, 84.

¹⁰² Ceza Muhakemesinde Ses Ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik. Mevzuat Bilgi Sistemi, Erişim Tarihi: 17 Nisan 2021.

¹⁰³ RG 20.09.2011/28060.

kayda alınması olanağı sağlanmıştır.¹⁰⁴ SEGBİS'in kullanılması sayesinde, Anayasa'nın 141/son fıkrasında davaların en az giderle ve mümkün olan hızla sonuçlandırılmasının yargı organlarının görevi olarak ifade edilen hükmün gereğinin yerine getirilme amacına, daha da etkin olacağı belirtilmektedir.¹⁰⁵ Nitekim Adalet Bakanlığı da yayınlamış olduğu genelgede¹⁰⁶, "Sistemin kullanılması sonucunda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 52, 58, 94, 147/1-h, 180, 196 ve 219. Maddelerinde öngörülen ifade alma, sorgu ve duruşma işlemlerinde teknik imkânlardan yararlanma ve teknik araçlarla kayda almaya dair düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulanması; ifadesi ya da savunması alınacak kişilerin bizzat mahkemesince dinlenilmesi ya da sorgulanması, bunun sonucu olarak dosyaya, kişiye ve olaya göre daha sağlıklı ifade alınması; mahkemece duruşmaların daha etkin yönetimi ve mahkemenin, duruşma sırasında gerçekleşen olaylara ve tarafların beyanlarına daha iyi vukûfiyeti; yol tutuklaması uygulamasından kaynaklanan mağduriyetlerin ortadan kaldırılması gibi faydalar sağlanabilecektir" denilmiştir. Yine genelgede, SEGBİS'in kullanılmasıyla, AİHS'in m. 5/3'te belirtilen "makul sürede hâkim önüne çıkarılma", m. 6/1'de belirtilen "kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan mahkeme önünde makul sürede yargılanma" ilkeleri doğrultusunda insan hakları ihlallerinin önleneyeceği; dolayısıyla da ülkemiz aleyhine verilen kararlarla maddi ve manevi tazminata mahkûm edilmesinin bu suretle önüne geçileceğinin düşünüldüğü ifade edilmektedir.¹⁰⁷

Ceza Muhakemesi Hukukunda SEGBİS, CMK 52, 58 ve 180. Maddeler uyarınca tanık ve bilirkişilerin dinlenmesi sarasında, 147. Madde uyarınca şüphelinin ifadesi veya sanığın sorgusu sırasında, 196. Maddenin 4. fıkrası uyarınca duruşmada bulunmaktan bağışık tutulan sanığın sorgusunda, 94. Madde uyarınca yakalanan ve öngörülen sürede hâkim önüne çıkarılmayan şüpheli ya da sanığın sorgusunda ve son olarak uluslararası adli yardımlaşma kapsamında kullanılabilir.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Sami Acar ve Hülya Gürsoy, "Türkiye Mahkemelerinde Sesli Görüntülü Kayıt ve Video Konferans Sistemi Uygulamasına Geçiş: Ceza Mahkemeleri Örneği" (2012) (4) Ankara Barosu Dergisi 109, 131; Arif Gozel, "Yargılamada Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) Kullanımı" Akademia <https://www.academia.edu/12580753/Yarg%C4%B1lamada_Ses_ve_G%C3%B6r%C3%BCnt%C3%BCnt%C3%BC_Bili%C5%9Fim_Sistemi_SEGB%C4%B0S_Kullan%C4%B1m%C4%B1> Erişim Tarihi: 25 Nisan 2021.

¹⁰⁵ Kolcu (n 59) 263; Acar ve Gürsoy (n 104) 131.

¹⁰⁶ Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı, 14.12.2011/150. <<https://www.adalet.gov.tr/pdf/segbis.pdf>> Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

¹⁰⁷ Segbis'in sunduğu olanaklar ve faydalar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Erdal Yerdelen, "Ceza Muhakemesinde Videokonferans Yönteminin (Segbis) Kullanımı"(çev: Erdal Yerdelen (n 107)) (2019) 1(2) Bilişim Hukuku Dergisi 271, 273 vd.; Acar ve Gürsoy (n 104) 131 vd; Gozel (n 104).

¹⁰⁸ Dursun (n 51) 136.

3.2. SEGBİS ve Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı

Ceza yargılamasında teknolojik imkânlardan yararlanmak hem ispat hem de muhakeme hukuku bakımından insanlığa büyük olanaklar sunmakta, kolaylıklar sağlamaktadır. Bu itibarla, daha etkin ve etkili bir ceza yargılaması için teknolojik gelişmelerin yakından takip edilmesi ve yenilikler hakkında hazırlık çalışmaları yapılarak ceza muhakemesine adapte edilmesi önemli anlamda yararlı olacaktır. Bu bağlamda ses ve görüntü nakli yapan sistemlerin ceza muhakemesinde kullanılmasıyla da büyük yararlar sağlanmaktadır. Gerçekten de yargılamada yer alan bir sanık veya tanığın bulunduğu yerden kilometrelerce uzaktaki esas mahkemesine fiziken getirilmesi, gerek zaman gerekse ekonomik anlamda önemli kayıplara neden olmaktadır. Bununla birlikte söz konusu bu nakiller sırasında özellikle sanıkların yaşamları ve vücut bütünlükleri açısından ciddi tehlikeler meydana gelebilmektedir.¹⁰⁹

CMK 196/4 hükmü uyarınca, SEGBİS'in kullanılması ile sanığın sorgusunun yapılmasına izin verilmiştir. İstinabe yasağının bulunduğu durumlarda sanığın sorgusu SEGBİS kullanılarak yapılabilecektir.¹¹⁰

CMK m.196/4 hükmü, yargılamada duruşmadan bağışık tutulma kavramı ile maddi gerçeğe ulaşma amacını bağdaştıran ve çözüm arayan bir hükümdür. Bu düzenlenme ancak zorunluluk hallerinde uygulanabilecektir. Bu halin varlığını ya da yokluğunu ise hâkim/mahkeme belirleyecektir. Burada önemli olan nokta ise, bu işlemin sadece yurt içinde bulunan bir sanık hakkında öngörülmüş olmasıdır.¹¹¹

Yargıtay kararlarında¹¹² “sanık olmaksızın yargılama olmaz” ilkesi üç biçimde açıklanmıştır. Buna göre;

1. Genel olarak kural, sanığın duruşmada hazır bulundurulmasıdır. Sanığın bu hakkı, ancak somut ciddi nedenlere dayalı olarak mahkeme kararı ile sınırlandırılabilir.

2. İlk ve son savunmanın yapıldığı, esasa ilişkin delillerin toplandığı oturumlara, sanığın SEGBİS yolu ile katılması için açık kabulü olmalıdır.

3. Sesli ve görüntülü yöntemle savunma alınması durumunda, talebi doğrultusunda sanığın yanında da müdafî bulunması imkânının sağlanması koşulları gerçekleştiğinde, savunma hakkının kısıtlanmadığı kabul edilebilecektir.

¹⁰⁹ Karakehya ve İnce Tunçer (n 32) 122.

¹¹⁰ Yenisey ve Nuhoğlu (n 51) 740.

¹¹¹ Yurtcan *CMK* (n 53) 682.

¹¹² Yargıtay 16 CD, 1076/1932, 19.06.2015; Yargıtay 16 CD, 1078/1930, 19.06.2015; Yargıtay 16 CD, 1083/1926, 19.06.2015.

Yukarıda sayılan durumların dışında; sanığın SEGBİS yoluyla ifadesinin alınabilmesi için, huzurda bulundurulmasının mümkün olmaması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle; SEGBİS, savunma hakları bakımından sanığa tanınan “ikincil asgari hak” niteliğine sahiptir.¹¹³

SEGBİS ile ilgili temel sorunlardan biri, duruşmaya bizzat katılmak isteyen sanığın duruşmaya getirilmemesi ve SEGBİS üzerinden duruşmaya katılmaya yönlendirilmesi olarak belirtilmektedir. Yapılan bu düzenlemeyle, söz konusu video konferans sisteminin sanığın işlediği isnat olunan bütün suçlarda yaptırım miktarına bakılmaksızın uygulanmasının önü açılmaktadır. Böylece, modern çağın olanakları sayesinde “istem dışı SEGBİS” sisteminin geldiği, tüm yargılamanın telekonferans sistemiyle yapılmasının ve istisnanın kural olmasının önü açıldığı ifade edilmektedir.¹¹⁴

Bu düzenlemenin hukuka aykırı olduğu, sanık haklarının ihlali niteliği taşıdığı savunulmaktadır. Bu uygulama ile sanık ya da müdafinin isteği veya rızasının aranmadığı; sanığın veya müdafin isteği ya da rızası olmadan teknolojik yöntemlerle duruşmaların devam ettirildiği; bütün bu durumların hem sanığın hazır bulunma hakkının ihlal edilmesine ve delillerin kolektifliği ilkesini zedelenmesine hem de doğrudan doğruyalık ilkesine aykırılık oluşturduğuna yönelik görüş savunulmaktadır.¹¹⁵ Bu nedenle doğrudan doğruyalık ilkesi kapsamında kullanılan SEGBİS’in, sanık hakkında uygulanması öngörülen, hapis cezasının ertelenmesi, cezanın bireyselleştirilmesi ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumları bakımından çok da sağlıklı bir uygulama olmadığı belirtilmektedir.¹¹⁶

Öte yandan, uygulamada, sanığın istinabe yoluyla sorgusu yapılırken, yetkili mahkeme tarafından düzenlenen talimat evrakında dosya kapsamındaki lehe ve aleyhe delillere genellikle yer verilmediği ve aracı kılınan mahkeme tarafından sanığa sorulması istenen konuların belirtilmediği ifade edilmektedir. Oysa belirtilen bu hususlar yerine getirilmesi hem meram anlatma ilkesinin sağlanması hem de maddi gerçeğe ulaşılması bakımından gereklidir.¹¹⁷ Bu uygulamadan dolayı sanık delilleri görmeden sadece iddianame içeriğine göre savunma yapmak zorunda kalmakta, böylelikle de savunması eksik olmaktadır.¹¹⁸

¹¹³ Ersan Şen, “Sanığın Mahkemeye Çıkma Hakkı” (2016) <<https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1830305-sanigin-mahkemeye-cikma-hakki>> Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021.

¹¹⁴ Taner (n 12) 325.

¹¹⁵ Ünver ve Hakeri (n 22) 1437.

¹¹⁶ Dursun (n 51) 152.

¹¹⁷ Veli Kafes, “Ceza Muhakemesinde Meram Anlatma İlkesinin Sağlanması” (2015) 3(2) Ceza Hukuku Kriminoloji Dergisi 181, 195.

¹¹⁸ Kolcu (n 59) 261.

Diğer bir sorunun ise, madde metninde geçen zorunlu ibaresinden anlaşılması gerekenin mutlak bir zorunluluk olması gerektiğidir. Bu durumda mahkeme ya da hâkimin zorunlu gördüğü durumun ne olduğunu ve sanığın duruşmada hazır bulunma talebinin neden yerine getirilmediğinin açıklanması gerekmektedir.¹¹⁹ Aksi halde, sanık SEGBİS ile bağlansa dahi sanığın duruşmaya katılma hakkı elinden alınmış olacaktır. Bu nedenlerle yapılan değişikliğin yerinde olmadığı ifade edilmektedir.¹²⁰ Yargıtay da yapılan bu tür uygulamaların savunma hakkını kısıtlar mahiyette olduğunu belirtmektedir.¹²¹

Sanığın SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmayı kabul ettiği durumlarda dahi meydana gelen yaygın sorunlardan biri, SEGBİS’le yapılan bağlantılarda zaman zaman sanığın duruşma salonunu duymaması ve sanığın sesinin salona duyulabilir ve anlaşılır bir şekilde ulaşmamasıdır. Bu halde, sanığın muhakemeye etkin bir şekilde katılma hakkı tehlikeye girebilmektedir. Örneğin Stanford/Birleşik Krallık¹²² başvurusunda, başvuru duruşmalar sırasında cam bir bölmenin arkasında olması ve duruşma salonunun kötü akustiğe sahip olmasından dolayı konuşmalarını yeteri kadar duymadığını iddia etmiş ise de;

¹¹⁹ Taner (n 12) 326; Apiş (n 94) 56.

¹²⁰ Taner (n 12) 326.

¹²¹ “...Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda başka suçtan hükümlü bulunan sanığın SEGBİS aracılığıyla alınan savunmasında; “Yargıtay bozma ilamına bir diyeceğim yoktur. Ben SEGBİS sistemiyle ifade vermeyi kabul etmiyorum. Ben bizzat mahkeme huzurunda ifade vermek istiyorum, daha fazla konuşmak istemiyorum” şeklinde beyanda bulunduğu ve temyiz dilekçesinde de bu husustan bahsettiğinin anlaşılması karşısında YGGK 13/02/2018 tarih, 2016/16-814 Esas, 2018/42 Karar sayılı ve 27/02/2018 tarih, 2017/16-33 Esas, 2018/74 Karar sayılı kararlarında da, yukarıda belirtilen kanun değişikliği itibarıyla hakim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda alt sınırı beş yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan yargılanan ve mahkeme huzuruna getirilme talebi bulunan sanığın SEGBİS yöntemi ile sorgusunun yapılmasına ve duruşmalara katılımına karar verilmesinin bozma sebebi oluşturmayacağına karar verilmiştir. Bozma öncesi ve sonrasında SEGBİS sistemi aracılığıyla ifade vermek isteyen sanığın sorgusunun, kanun gerekçesinde de belirtildiği gibi zorunlu görülen tarafların güvenliklerinin tehlikeye düşmesi veya davanın makul sürede sonuçlandırılmasına engel olması gibi hangi durumların gözönünde bulundurulduğu açıklanıp belirtilmeden duruşmada hazır bulundurulmayıp SEGBİS aracılığıyla sorgusu yapılarak mahkumiyetine karar verilmesi suretiyle savunma hakkının kısıtlanması bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 17 CD, 13907/14660, 19.11.2018; “Menemen T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunan sanığın, hükümden önce 25.08.2017 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 694 Sayılı K.H.K’nın 147. maddesiyle değişik CMK’nın 196/4. maddesinde öngörülen zorunluluk halinin ne olduğu belirtilmeden yargılamanın hiçbir aşamasında mahkeme salonunda hazır bulundurulmaksızın SEGBİS yöntemiyle savunması alınıp son sözü sorulmak suretiyle yargılamanın tamamlanıp CMK’nın 289/1-h maddesi kapsamında aynı Kanunun 196/4. maddesine muhalefet edilerek savunma hakkının kısıtlanması bozmayı gerektirmiştir.” Yargıtay 16 CD, 1162/2275, 28.06.2018.

¹²² Stanford v Birleşik Krallık, App no:16757/90, (ECHR, 23 February 1994).

AİHM verdiği kararda, dosyada yer alan ve duruşma salonunun akustiğinin yeterli olduğu yönündeki raporlara dikkat çekmiş ve söz konusu şikâyetin ilk derece mahkemesinde ileri sürülmediğini belirterek söz konusu olayda ihlal olmadığına kanaat getirmiştir.¹²³

Ülkemizde uygulanan SEGBİS ile de, teknik aksaklıklar sebebiyle kullanımını zorlaştırdığı, duruşma salonu ile tutuklunun bulunduğu yer arasında ses ve görüntü bağlantısının kopukluğu ve zayıflığı, alınan beyan ve ifadelerin yargılamaya dolaylı olarak aktarıldığı, sanığın sergilediği davranış ve mimiklerin doğrudan görülmemesi gibi gerekçelerle yargılamanın sağlığını, saygınlığını ve dürüstlüğünü azalttığı ifade edilmektedir.¹²⁴

Video konferans uygulamasının yaygınlaşmasına gerekçe olarak gösterilen nedenlerden birisi ise muhakemenin makul sürede tamamlanmasına yönelik katkı olarak gösterilmektedir. Bununla birlikte; makul sürenin, savunma hakkının gereği gibi kullanılması için gereken sürenin kısıtlanmamasının bahanesi olamayacağı; modern ceza yargılamasında esas olanın, kısa sürede yargılanmak değil maddi gerçeğin ortaya çıkartılması olduğu; bu şekilde bulunan maddi gerçeğin de, mutlak gerçeklikle ne kadar uyduğunu tartışmalı olacağı belirtilerek söz konusu uygulama eleştirilmektedir.¹²⁵

SEGBİS gibi video konferans sisteminin uygulanması, yüz yüzelik ilkesi bakımından da ayrı bir tartışma konusu olmaktadır. Video konferans yönteminin kullanılması yüzyüzelik ilkesine uygundur. AİHM de Viola/İtalya davasında, başvuranın temyiz aşamasında video konferans yöntemiyle ifadesinin alınmasını, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkını ihlal etmediğini belirtmiştir. Ancak bu durumda dahi sanık ile müdafinin, başkalarının duymayacağı şekilde görüşmesine olanak sağlanmalıdır.¹²⁶

3.2.1. Yargı Kararları Işığında SEGBİS ve Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı

Önemine binaen SEGBİS ve sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı arasındaki ilişkiyi açıklayan uluslararası ve ulusal yargı kararlarını ayrıntılı olarak incelemekte yarar görmekteyiz.

AİHM, Marcello Viola v. İtalya davasında¹²⁷, “çok sayıda cinayet, cinayete teşebbüs, mafya tarzı bir suç örgütüne üye olmak ve yasaya aykırı olarak silah bulundurma suçları ile suçlanan ve ilk derece mahkemesince bazı suçlardan mahkûm edilen başvuran, İstinaf Mahkemesi duruşmasında, 26 Temmuz 1975

¹²³ Taner (n 12) 324.

¹²⁴ Şen *Sanığın Mahkemeye Çıkma Hakkı* (n 113).

¹²⁵ Taner (n 12) 328.

¹²⁶ Yenisey ve Nuhoğlu (n 51) 740.

¹²⁷ Marcello Viola v Italy, App no:45106/04, (ECHR 05 October 2006).

tarihli 354 sayılı Hapishane Organizasyonu Kanununun 41. bölümü uyarınca, dış dünya ile temasını sınırlayan, sınırlandırılmış hapishane rejimine tabi tutulduğu, tutuklu bulunduğu hapishaneden duruşma salonuna getirilmemiştir. Bununla birlikte, başvuranın 21.02.2001, 15.06.2001 ve 05.03.2002 tarihlerinde yapılan duruşmalara İtalyan Ceza Usul Kanununun 146 maddesi uyarınca sesli ve görüntülü sistemler kullanılarak katılımı sağlanmıştır. Davalının duruşmalara video konferans yöntemi kullanılarak katılımının sağlanması Sözleşme'ye aykırı olmasa da, her bir davada bu yöntemle başvurulmasının meşru bir amaç güdülerek yapılmasının sağlanması ve delil sunumu ile ilgili düzenlemelerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Mahkeme'ye göre bu durumdaki bir mahkûmun transferinde ciddi güvenlik önlemleri alınması gerekmekte olup firar etme veya saldırıya uğrama riski bulunduğu inkâr edilemez. Ayrıca tutuklunun mensubu olduğundan şüphe edilen suç örgütü ile tekrar temasa geçme olasılığını yaratma ihtimali de bulunmaktadır. Mahkeme başvuranın ikinci ceza yargılaması duruşmalarına video konferans yöntemiyle katılımının sağlanmasında savunmanın yargılamaya taraf diğer taraflara nazaran ciddi bir şekilde daha dezavantajlı bir konuma düşürülmediği ve başvuranın Sözleşme'nin 6. Maddesi'nde düzenlenen adil yargılanma hakkının özünde bulunan hak ve yetkilerini kullanma fırsatının bulunduğu kanaat getirmiştir. Bu gerekçelerle, mahkeme oybirliğiyle, Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir.”¹²⁸

Marcello Viola - İtalya kararının, SEGBİS usulünün uygulandığı yargılamalarda örnek teşkil edebilmesi için; yargılama makamının SEGBİS usulünün kullanımına ilişkin kararının, öncelikle AİHS m.6 ile korunan dürüst yargılanma hakkına ilişkin usuli güvencelerin özünü ortadan kaldırmaması ve sanığın savunma hakkına orantısız müdahale içermemesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle; Marcello Viola kararı veya örnek gösterilecek herhangi bir karar, bireyin mahkemede hazır bulunma hakkını bertaraf edecek biçimde her celse için uygulanabilecek bir yol olarak algılanmamalıdır.¹²⁹

¹²⁸ Aynen aktarım Kafes (n 117) 196; Ayrıca karar hakkında ayrıntılı bilgi ve karar tahlili için bkz. Veli Kafes, “Marcello Viola v. İtalya Karar İncelemesi” <<http://docplayer.biz.tr/3731340-Marcello-viola-v-italyakarar-incelemesi.html>> Erişim tarihi:25 Nisan 2021. Marcello Viola-İtalya kararında ihlale hükmedilmemesinin nedenleri hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. Yerdelen (n 107) 20 vd.

¹²⁹ Şen, Türkiye’de kullanılan SEGBİS yönteminde, sanık ve müdafine, üçüncü kişiler tarafından dinlenip öğrenilme teşebbüsünü bertaraf eden iletişim ağı bir tarafa, sanığın savunmasını güçlendirmek amacıyla hukuki destek alabileceği, aynı ortamda müdafine soru sorup danışabileceği ve görüşmelerini “gizli” gerçekleştirebileceği alanın dahi tanınmadığını, yani AİHM kararında geçen usul güvencelerinin henüz Türkiye’de sağlanmadığını ifade etmektedir. Bkz. Şen *Sanığın Mahkemeye Çıkma Hakkı* (n 113).

Anayasa Mahkemesi'nin değerlendirme yaptığı önemli bir karar ise, Erdal Korkmaz ve Diğerleri Kararı'dır.¹³⁰ Bu kararda; başvurucular hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan yürütülen soruşturma kapsamında tutuklanan başvurucuların CMK m. 108/1 gereğince tutukluluğun gözden geçirilmesi için İstanbul 1 No.lu Hâkimliğince cezaevinde bulunmalarını nedeniyle SEGBİS yoluyla savunmaları alınmıştır. Başvuru konusu olayda başvurucuların iddialarından biri de, tutukluluk incelemelerinin duruşmalı yapılmasının istenmesine karşın SEGBİS usulüyle yapılmasının Anayasa m.36'da düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlaline neden olacağıdır. Anayasa Mahkemesi ise başvuru konu olayla ilgili yaptığı değerlendirmede, AY m.19/8 kapsamında tutukluluğa yapılan her itirazda başvurucunun dinlenilmesinin gerekli olmadığını yalnızca tutukluluğun gözden geçirilmesinde "çelişmeli yargı" ve "silahların eşitliği" ilkelerine riayet edilmesi gerektiğini; tutukluluk incelenmesinin ve tahliye talebi değerlendirmesinin SEGBİS vasıtasıyla yapılmasının ve başvurucuların o anda herhangi bir beyanda bulunmayışını hatta Cumhuriyet savcısının da sözlü beyanda bulunmak üzere mahkemeye çağrılmamış olmasını "silahların eşitliği" ilkesine aykırı olmadığını; SEGBİS yoluyla yapılan yargılamayla makul sürede karar verilebilme olanağının tanındığını ve bu sistemin güvenlik bakımından da faydalı olduğunu; AİHM'in Marcello Viola/İtalya kararına atıf yaparak sanıkların duruşmaya video konferans yöntemiyle katılımının sağlanmasının, savunmanın diğer taraflara nazaran ciddi bir şekilde dezavantajlı bir konuma düşürülmediği durumlarda sanığın duruşmada hazır bulunma koşulunu gerçekleştireceğini; kısaca ve özetle SEGBİS'in vasıtasıyla yapılan duruşmada yüz yüzelik ilkesini sağladığını belirtmiştir. Kanaatimizce, söz konusu kararda belirtilen gerekçeler yerindedir.

Ayrıca 06/02/2020 tarihinde Anayasa Mahkemesi, "Duruşmaya Ses ve Görüntü Bilişim Sistemiyle Katılımın Sağlanmaya Çalışılması Nedeniyle Duruşmada Hazır Bulunma Hakkının İhlal Edilmesi" hususunda çok önemli iki karar vermiştir. Mahkeme'nin verdiği kararlardan ilk olarak Emrah Yayla Başvurusuna bakıldığında; başvurucunun ceza infaz kurumundaki eylemleri nedeniyle hakkında disiplin soruşturması açılmıştır. Disiplin Kurulu başvurucuya ziyaretçi kabulünden yoksun bırakma ve hücreye koyma cezası vermiştir. Başvurucu, anılan karara karşı İnfaz Hâkimliğine şikâyet başvurusunda bulunmuştur. Hâkimlik şikâyetin duruşmalı olarak inceleneceğini, başvurucunun Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) odasında hazır bulundurulmasını yapabileceğini belirtmiştir. SEGBİS odasında hazır bulundurulan başvurucu mahkeme huzurunda savunma yapmak istediğini beyan etmiştir. Hâkimlik, hükümlünün duruşmaya SEGBİS vasıtası ile katılmasının ceza muhakemesi ilkelerine uygun olduğunu,

¹³⁰ Anayasa Mahkemesi, 2013/2653, 18.11.2015.

bu yönde Anayasa Mahkemesi kararları bulunduğunu belirterek başvurunun yaptığı itirazı reddetmiştir. Başvurucunun, SEGBİS ile duruşmaya katılmaya zorlandığını, duruşma salonunda savunma yapma hakkının kullandırılmadığını ve tanıklara soru sormadığını belirterek karara yaptığı itiraz Ağır Ceza Mahkemesince de reddedilmiştir. Başvurucu, duruşmada hazır bulunma taleplerinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya katılımlarının sağlanmaya çalışılması nedeniyle duruşmada hazır bulunma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Somut olayda başvurunun duruşmaya bizzat katılması yönünde hiçbir çaba içine girilmemiş, aynı şehir merkezinde bulunan bir ceza infaz kurumundan duruşmaya katılamamasının niçin gerekli görüldüğü de açıklanmamıştır. Bu çerçevede Hâkimlikçe hiçbir alternatif değerlendirilmeden ve olaya özgü somut gerekçeler de sunulmadan başvurunun duruşmada hazır bulunma talebi reddedilmiştir. Mahkemece yapılan değerlendirmede, uyuşmazlığın bizzat duruşmada bulunmayı gerektiren bir nitelik taşıyıp taşımadığı hususunda Hâkimlikçe herhangi bir değerlendirme yapılmadan genel ve kategorik bir sebeple başvurunun yokluğunda duruşma yapıldığı ve bu durumun da Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşıldığı ifade edilmiştir.

Benzer nitelikteki diğer karar olan Şehrivan Çoban Başvurusuna bakıldığında; başvuru hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan kamu davası açılmış, başvuru yargılamanın ilk celsesinde hazır bulunmuş ve Ağır Ceza Mahkemesinde savunma yapmıştır. Güvenlik riski nedeniyle başvuru başka bir şehirdeki ceza infaz kurumuna sevk edilmiştir. Mahkeme, başvurunun yapılması planlanan duruşmaya SEGBİS aracılığı ile katılımının sağlanması için İnfaz Kurumuna müzekkere yazmıştır. Başvurucu; Mahkemeye sunduğu dilekçede SEGBİS vasıtası ile duruşmaya katılmak istemediğini, duruşmada hazır bulunarak savunma yapmak istediğini beyan etmiştir. Yargılamanın son celsesinde Mahkeme, başvurunun bizzat duruşmada hazır bulunma talebini değerlendirmiş ve video konferans yöntemi ile savunma alınmasının ilgili mevzuata uygun olduğu gerekçesiyle talebin reddine ve başvurunun silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan 8 yıl 9 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına hükmetmiştir. Başvurucu; hükmü temyiz etmiş fakat Yargıtay hükmü onamıştır. Başvurucu, duruşmada hazır bulunma taleplerinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya katılımlarının sağlanmaya çalışılması nedeniyle duruşmada hazır bulunma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Başvurucunun SEGBİS yoluyla duruşmaya katılımının sağlanmak istenmesinin amacı Mahkemece, Mahkemenin bulunduğu il merkezinde ve çevresinde meydana gelen terör olayları nedeniyle duruşma salonuna transfer

sırasında başvuruçunun ve görevlilerin güvenliği açısından zorluk yaşanmaması ve makul sürede yargılama yapılması olarak belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi ise değerlendirmesinde; ilk derece mahkemesinin başvuruçunun duruşmada hazır bulunma ve duruşmaya katılması yönünde bir çaba içine girmedigini; İlk derece mahkemesinin güvenlik gerekçesi makul görülmele birlikte örneğin duruşmanın daha uygun başka bir günde yapılabilmesi önünde herhangi bir engel olup olmadığının araştırılmadığını, başvuruçunun duruşmaya katılmasını mümkün kılmayan olaya özgü koşulların varlığının gösterilmediğini ve yeni bir duruşma günü verilmesi dâhil başka alternatiflerin de sonuçsuz kaldığının ortaya konulmadığını; başvuruçunun hakkından feragat de etmediğini; Mahkemenin, başvuruçunun duruşmaya katılmasını sağlamak için herhangi bir alternatif yöntemi denemeden ve bunun mümkün olmayıp SEGBİS yönteminin kullanılmasının zorunlu olduğunu göstermeden başvuruçunun talebini reddettiğini, duruşmada hazır bulunma talebinin reddedilmesinin zorunlu olduğu ilk derece mahkemelerince somut bir biçimde ortaya konulmadığını, bu nedenlerle de Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşıldığı ifade edilmiştir.

Yargı kararları ve içtihatlarında da açıkça görüldüğü üzere, ses ve görüntü nakli yapan bu sistemleri kullanırken gerekli alt yapının sağlanması, sanığın mahkeme önündeki işlemlerde doğrudan hazır bulunması ve delillerin tartışılmasına etkin olarak katılmasının gereği olan adil yargılanma hakkı bakımından oldukça önemlidir. Bu nedenle, sorgu bakımından ancak zaruri ve sanığın duruşmada hazır bulundurulmasının zorluğunun açıkça belli olduğu durumlarda SEGBİS'ten yararlanılması gerekir. Bu tür zorlukların olmadığı durumlarda, keyfi olarak sanığın duruşmada hazır bulunma hakkının kısıtlanması kabul edilemez.¹³¹ SEGBİS'in zorunlu hallerde kullanılması durumunda ise, sanık duruşma salonundaymış gibi sesleri duyabilmeli ve duruşmaya katılan herkesi takip edebilmelidir. Bu esnada görüntünün ve sesler net olmalı; sanık ve müdafı savunmaya ilişkin gizli olarak görüşme olanağına sahip olmalıdır. Bu şekilde geliştirilen bir alt yapı ve bu tür imkânların sunulması halinde ses ve görüntü nakleden sistemlerin ceza muhakemesinde kullanılmasında bir sakınca bulunmamakta; bilakis muhakemeye çok önemli faydalar sağlamaktadır. Ancak ülkemizdeki SEGBİS'in ne kadar sağlıklı olduğu tartışmaya açıktır.¹³²

Ayrıca SEGBİS'in tüm cezaevlerinde kullanılması ve bu uygulamanın genel uygulamaya dönüşmesiyle, sanığın savunma, delillere ulaşma ve tartışabilme, kendisini özgürce ifade edebilme haklarının sınırlandığı belirtilmektedir.

¹³¹ Karakehya ve İnce Tunçer (n 32) 122; Şen *Sanığın Mahkemeye Çıkma Hakkı* (n 113).

¹³² Karakehya ve İnce Tunçer (n 32) 122.

Bu nedenle kapalı cezaevi koşullarında tutulan tutuklu veya hükümlülerin, güvenlik veya ulaşım zorluğu gibi gerekçelerle mahkemeye getirilmeyerek hazır bulundurulmaması, savunma hakkının kısıtlanmasına ve adil yargılanma hakkının ihlal edilmesine yol açacağı ifade edilmektedir.¹³³

3.2.2. COVID-19 Pandemi Sürecinde Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve SEGBİS Uygulaması

Bu konuyla ilgili olarak son olarak, halen tüm dünyada ve ülkemizde devam eden COVID-19 Pandemi sürecinde gerçekleşen duruşmalarda, sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı ve SEGBİS uygulamasının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bilindiği üzere salgının başladığı günden bu yana virüs hızla artmakta, tüm insanlığın sağlığını etkilemektedir. Virüs, sadece toplumlara değil, devletlere ve devletlerin bütün organlarına da olumsuz etki etmektedir. Söz konusu olumsuz duruma karşı ülkeler gerekli tedbirleri alarak yargılamaların nasıl işleyeceği ve duruşmaların ne şekilde yapılması gerektiğini kendi iç hukuktaki düzenleme ve uygulamalarla sağlamaya çalışmaktadır.¹³⁴

Avrupa Konseyi bünyesinde bulunan Adaletin Etkinliği İçin Avrupa Komisyonu (CEPEJ) tarafından hazırlanan Avrupa Mahkemelerinde Bilgi Teknolojilerinin kullanılması konulu raporda Avrupa Konseyi üyesi olarak bulunan kırk altı üye ülkenin otuz dokuzunda video konferans olanağının bulunduğu ve ülkelerin neredeyse hepsinde söz konusu video konferans uygulaması hakkında yasal bir düzenleme bulunduğu ifade edilmiştir.¹³⁵ Bununla birlikte Adaletin Etkinliği İçin Avrupa Komisyonu (CEPEJ) tarafından hazırlanan 10 Haziran 2020 tarihli “COVID-19 Pandemisi Sırasında ve Sonrası İçin Yargı Tarafından Öğrenilen Dersler ve Karşılaşılan Zorluklar” başlıklı bildirgesinin siber adalet başlığını içeren beşinci ilkesinde, video konferans, uzaktan duruşma ve çevrimiçi hizmetler gibi bilgi işlem teknolojilerine ilişkin çözümlerde ve dijital adaletin gelecekte doğuracağı gelişmelerde her zaman

¹³³ Güner (n 101) 86; Şen *Sanığın Mahkemeye Çıkma Hakkı* (n 113).

¹³⁴ Mukayeseli hukuk bağlamında diğer ülkelerin sesli ve görüntülü duruşma hakkındaki uygulamalar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Ramadan Sanıvar, “Ceza Muhakemesinde SEGBİS (Video Konferans Yönteminin) Kullanılması (Duruşmalarda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi/SEGBİS Dönemi) ve Covid 19 (Koronavirüs) Pandemisi Sürecinde Uygulanabilirliği ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM’in) SEGBİS Uygulamasına İlişkin Yaklaşımı: Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Marcello/İtalya İçtihat Kararı Işığında Belirlenen Kriterler” (2021) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 18 (2) 1615, 1636.

¹³⁵ <<https://rm.coe.int/european-judicial-systems-efficiency-and-quality-of-justice-cepej-stud/1680786b57>> Erişim Tarihi: 2 Şubat 2022.

adil yargılanma hakkına ilişkin temel hak ve ilkelere riayet edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.¹³⁶

Öte yandan AİHM de, COVID-19 (Koronavirüs) pandemisi süreci göz önünde bulundurularak 02.06.2020 tarihinde 152/2020 sayılı kararlar duruşmalarda video konferans yönteminin uygulanması gerektiği kabul edilmiştir.¹³⁷ Bu itibarla AİHM'deki söz konusu duruşmaların tümü videoya çekilmekte ve video kayıtları ertesi gün web sayfasında yayınlanmaktadır. Örnek olarak; 152/2020 sayılı kararlar Haziran 2020 tarihinde M.A./ Danimarka'ya karşı (Bşv. No: 6697/18) Kurt/Avusturya'ya karşı (Bşv. No: 62903/15), Savran/Danimarka'ya karşı (Bşv. No: 57467/15) davaları AİHM huzurunda video konferans yöntemiyle görüşülmüştür.¹³⁸

Diğer ülkelerde yapılan uygulamalar gibi ülkemiz de Covid-19 Pandemi sürecine ilişkin gerekli tedbirleri almaya çalışmıştır. Buna istinaden, ülkemizdeki her kurumda olduğu gibi adalet ve hukuk alanlarında da Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Sekreterliği tarafından salgına ilişkin tedbirler¹³⁹ ve tedbirlerin uzatılmasına ilişkin kararlar¹⁴⁰ alınmıştır.¹⁴¹ Alınan bu kararlar ile pandemi sürecinde tutuklu işlerde yargılama faaliyetlerine hiç ara verilmemiş, diğer bir anlatımla duruşmaların ertelendiği dönemde bile hakkında suç isnadı sebebiyle tutuklu olan sanıkların yargılama faaliyetlerine devam edilmiş hatta bu zaman diliminde tutuklu bulunan sanıklar hakkında yargılamalar tamamlanıp haklarında hüküm tesis edilmiştir. Buna karşılık pandemi döneminde yapılan duruşmalara SEGBİS ile katılmayı kabul etmeyen ve duruşmaya bizzat katılarak hazır bulunmak isteyen sanıkların duruşmada hazır bulunma hakkı da korunmuştur.¹⁴² Nitekim Yargıtay da vermiş olduğu kararında söz konusu durum hakkında bizim de katıldığımız görüş doğrultusunda “ısrarla duruşmalara katılmak isteyen sanığın bizzat mahkeme huzurunda savunmasının alınması

¹³⁶ Fahri Gökçen Taner ve Akif Yıldırım, “Suç İsnadına veya Medeni Hak ve Yükümlülüklerle İlişkin Uyuşmazlıklarda Duruşmaya Video Konferans Yöntemiyle Uzaktan Katılma” (2021) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 70 (1) 229, 235.

¹³⁷ <<http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-6711338-8939938&filename=Forthcoming%20hearings%20in%20June%202020.pdf>> Erişim Tarihi: 2 Şubat 2022.

¹³⁸ Sanıvar n(134) 1635.

¹³⁹ COVID-19 Kapsamında İlave Tedbirleri için bkz. <<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/uu.pdf>> Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

¹⁴⁰ COVID-19 Kapsamında Alınan Tedbirlerin Uzatılması kararı için bkz. <<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/GENEL%20KURUL%20KARARI-30-04-2020.pdf>> Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

¹⁴¹ Tam Kapanma Tedbirleri için bkz. <<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/KARAR-27-04-2021.pdf>> Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

¹⁴² Mehmet Çatlı ve Elifsu Demir “Pandemi Döneminde Sanığın Duruşmada Hazır Bulunması ve SEGBİS» (2021) Bilişim Hukuku Dergisi 3(2) 230, 257.

ve duruşmalara katılmasının sağlanabilmesi için ertelenmesi yerine, SEGBİS ile savunma yapmaya zorlanmak suretiyle yargılamaya devam olunması durumunu” bozma nedeni yarıştır.¹⁴³

¹⁴³ “...İzmir 3. Ağır Ceza Mahkemesi’nce İzmir Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunan ve 14.07.2020 tarihli oturumda SEGBİS üzerinden ve müdafii hazır olmaksızın ifadesi ve savunması alınan sanığın “... Duruşmalara katılmak istiyorum, susma hakkımı kullanıyorum” dediği, Mahkemece susma hakkının da bir savunma biçimi olduğu hatırlatılınca, “Suçlamaları kabul etmiyorum, ben duruşmaya gelmek istiyorum” diyerek duruşmalara bizzat katılma isteğini tekrar ettiği, duruşmaya bizzat gelen katılan Hülya DORA, müşteki Merve ERKAN, mağdurlar Berkan DORA ve Bora ERKAN ile Pedagog Bilirkişinin beyanları alındıktan sonra oturumun devamında Mahkemece; “Sanığa Covid 19 salgını nedeniyle duruşmaya getirilmediği ve o nedenle SEGBİS sistemi üzerinden savunmasının alındığı hatırlatılıp ayrıntılı savunma yapıp yapmayacağı” sorulunca ise; “suçlamaları kabul etmiyorum” dediği, mahkûmiyet kararının verildiği 24.08.2021 tarihli ikinci oturumda yine SEGBİS üzerinden ifadesi alınan sanığın tahliyesini talep ettiği ve iki ayrı yağma suçunda ikişer kez 8’er yıl (temyiz incelemesine tâbi) hapis ile hakaret suçundan da 7 ay (temyiz denetimi haricinde) hapis olmak üzere; toplam olarak 16 yıl 7 ay hapis cezasına mahkûm edildiği, sanık müdafinin bu oturumda bizzat hazır bulunduğu, İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 8. Ceza Dairesi’nce, sanık müdafinin istinaf başvurusunun esastan reddine karar verildiği, bu karar aleyhine de sanık müdafii tarafından yapılan temyiz başvurusunda özetle;

...

Sanığın SEGBİS ile savunma yapmak istememesine ve müdafii de hazır bulunmamasına rağmen buna zorlandığı açıktır.

İlk derece mahkemesi Covid 19 gerekçesiyle, SEGBİS yöntemini tercih ettiğini belirtmiştir. Bu gerekçenin, 5271 sayılı CMK’nın 7078 sayılı Kanunla değişik 196/4. maddesi hükmünde belirtilen “zorunluluk hâli”ni oluşturup oluşturmadığı ve aynı Kanun’un 289/1-h maddesi kapsamında hukuka kesin aykırılık teşkil edip etmediği öncelikle değerlendirilmiştir.

AİHS, Anayasa ve kanunlarımıza göre; hak ve özgürlükler asıl, kısıtlamalar istisnadır. Kısıtlamalar zorunlu hallerde ve kanunla getirilebilir.

Şüpheli ya da sanık ceza muhakemesinin en başta gelen sujesidir. Kural olarak sanık mahkemede hazır edilmeden duruşma yapılamaz ve sanıksız ceza yargılaması olmaz.

Yüzyüzelik ve silahların eşitliği ilkeleri ile adil yargılanma hakkının en önemli alt başlıklarından olan savunma hakkının gereği olarak sanık yargılandığı mahkemenin huzurunda bizzat savunma yapmak istiyorsa buna imkân verilmeli, SEGBİS ile savunma yapmaya zorlanmamalıdır.

Hiçbir mikrofonun teknik özellikleri veya kameranın çözünürlüğü, insanın gözünden, kulağından daha duyarlı olamaz. Teknoloji ne kadar gelişmiş olursa olsun SEGBİS’te mekân farklılığından dolayı kamera ve mikrofon aracılığıyla iletişim kurulması nedeniyle, birkalın sanığı, hâkim dahi tam olarak duruşmaya hakim değildir. Zira, diğer mekânda kameranın görüş açısı dışında neler olup bittiğini, hâkim, savcı, katip, mübaşir, sanık, mağdur, tanık ve bilirkişi dahil hiç kimsenin tam olarak bilmesine imkân yoktur.

Elbette yargılamada teknoloji kullanımı son derece doğal ve faydalıdır. Bu itibarla, söz gelimi yol tutuklaması ile yakalanan kişi 24 saat içinde yetkili mahkeme huzuruna çıkarılamıyorsa, yetkili mahkeme veya hakim tarafından SEGBİS yoluyla dinlenilip bu kişinin serbest bırakılması ya da mahkeme huzuruna gelemecek derecede hasta olan bir tanık veya sanığın aynı yöntemle dinlenilmesinde kişi hak ve özgürlüğüne veya ceza muhakemesi ilkelerine ters düşen bir durum yoktur. Aynı şekilde, sanığın istemesi ve/veya zorunluluk bulunması hâlinde, müdafinin hukuki yardımı başta olmak üzere, çelişmeli yargı, silahların eşitliği ilkelerine uygun bir tarzda hareket edilmesi koşuluyla sanığın SEGBİS yardımıyla savunmasının alınması veya duruşmalara katılmasıyla yetinilmesinde bir sakınca olmadığı düşünülmektedir.

AIHM'in belirlemiş olduğu genel ilkeler ve Marcello Viola/İtalya davasında getirdiği kriterler uygulandığında SEGBİS video konferans yöntemi sayesinde sanığın duruşmada hazır bulunma koşulu sağlandığı; savunma hakkı ve adil yargılanma hakkının özünü teşkil eden tüm güvencelerin sanığa verildiği

Buna karşılık, sanık SEGBİS aracılığıyla savunma yaparken müdafii yardımından mahrum bırakılmışsa, yokluğunda tanık dinlenmişse veya tanığa doğrudan soru sorma imkanı verilmemişse savunma hakkının kısıtlandığı kabul edilmelidir.

Suçlama, iki ayrı yağma ve hakaret olup, suç tarihi; 08.09.2019'dur. 26.11.2021 tarihinde tutuklanan sanık hakkında iddianame 12.02.2020 tarihinde düzenlenmiş olup, 19.02.2021 tarihinde iddianamenin kabulüne karar verilmiştir. İddianamede sanık hakkında istenen cezaların toplamı 20 yıldan fazladır.

Bilindiği üzere, 2020 yılı başından itibaren bütün dünyayı etkisi altına alan Covit 19 salgını dolayısıyla 16.03.2020 tarihinde ülkemizde pandemi ilan edilmiş ve kapanma tedbirlerine başvurulmuştur. Hükümet, Sağlık Bakanlığı ve HSK'nın kararları doğrultusunda 15.06.2020 tarihine kadar adliyelerde istisnalar haricinde duruşmalara ara verilmiş, bu süre zarfında işbu dosyada da duruşma yapılamamıştır. Salgın hâlen devam etmekte ve salgının seyrine göre alınan tedbirler, zaman zaman sıkılaştırılıp gevşetilmektedir. Ancak, uzunca bir süredir maske, mesafe ve hijyen kurallarına riayet edilerek ve yüzüzelik ilkesine uygun bir biçimde duruşmaların yapıldığı da bir vakiadır.

Kapanma sonrasında ilk derece mahkemesinde yapılan ilk oturumda katılan, şikayetçi, her iki mağdur ve psikoloğun bizzat hazır bulunup ifade verdikleri, sanık müdafinin de ikinci oturumda bizzat hazır olduğu, yargılamanın yalnızca iki oturumda sona erdiği, sanık her iki oturumda da mahkemede bizzat hazır bulunmayı ısrarla istemesine ve kısa da olsa savunmasının alındığı birinci oturumda müdafii hazır olmamasına rağmen video konferans yoluyla dinlendiği ve halen tutuklu olan sanığa toplam 16 yıl 7 ay hapis cezası verildiği duruşma tutanaklarıyla sabittir.

5271 sayılı CMK'nın 7078 sayılı Kanunla değişik 196/4. maddesi hükmü, Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin 28.09.2015 günlü, 2015/5425 – 2734 ve 13. Ceza Dairesi'nin (kapatılan)11.11.2020 günlü, 2020/7335 – 11485 Esas ve sayılı kararları ile Anayasa Mahkemesi'nin 08.07.2020 günlü Onur Kara Bireysel Başvuru Kararında belirtildiği üzere ve özetle;

Hâkim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim sistemi kullanılması tekniğinin kullanılması suretiyle yurt içinde bulunan sanığın sorgusu yapılabilir veya duruşmalara katılmasına karar verilebilir. Mahkemece Covit 19 salgını gerekçesiyle sanığın SEGBİS yöntemiyle savunmasının alındığı belirtilmiş ise de; somut olayda 20 yıldan fazla bir hapis cezası alma riski altında bulunan ve sonuçta toplam olarak 16 yıl 7 ay hapis cezası alan sanığın ısrarla duruşmaya bizzat katılmak istediği, katılan, mağdur ve sanık müdafii duruşmalara bizzat katılıp huzurda ifade ve beyanları alındığı hâlde, sanığın mahkeme huzurunda savunmasının alınması ve duruşmalara katılmasının sağlanabilmesi için duruşmanın ertelenmesi yerine, SEGBİS ile savunma yapmaya zorlanmak suretiyle yargılamaya devam edilmesi ve mahkûmiyet kararı verilmesi 5271 sayılı CMK'nın 289/1-h maddesi uyarınca, hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmasıdır ve temyiz başvurusunda ileri sürülmese bile re'sen dikkate alınması gereken bu hukuka kesin aykırılık hâli, aynı zamanda Anayasa'nın 36/1 ve AIHS m. 6/1. maddeleri uyarınca adil yargılanma hakkının da ihlâlidir.

Bu itibarla;

İsrarla duruşmalara katılmak isteyen sanığın bizzat mahkeme huzurunda ve müdafii yardımından istifade ile savunmasının alınması ve duruşmalara katılmasının sağlanabilmesi için ertelenmesi yerine, SEGBİS ile savunma yapmaya zorlanmak suretiyle yargılamaya devam edilmesi ve mahkûmiyet kararı verilmesi..." Yargıtay 6. Ceza Dairesi'nin 27.05.2021 Tarih, 2021/12028 Esas, 2021/9993 Karar sayılı kararı.

ifade edilmekte, bununla birlikte SEGBİS video konferans yönteminin uygulanabilmesi için öncelikle bu yola başvurunun zorunlu olması, makul, somut haklı gerekçelere dayanması gerektiği belirtilmektedir. Buradan hareketle pandemi döneminde SEGBİS için aranan zorunluluk koşulunun da “kamu sağlığı” makul gerekçesi göz önüne alınarak gerçekleştiği, pandeminin yarattığı sağlık riskini meşru bir amaç olarak görülmesi gerektiği ifade edilmektedir.¹⁴⁴ Bu doğrultuda, 1 yılı aşkın süredir ve halen bütün dünyada baş gösteren COVID-19 pandemi sürecinde, dijital hukukun UYAP ve SEGBİS gibi kullanımı yaygın, kökleşmiş uygulamalar üzerinden yapılmasının salgının yayılım hızını azaltacağı belirtilmektedir.¹⁴⁵

Gerçekten de, alınan tedbirlerin toplumların yaşam haklarını koruma altına almayı amaçladığı açıktır. Kaldı ki, maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla ve adil yargılama hakkına riayet etmek pahasına toplumdaki tüm bireylerin yaşamını tehlikeye sokacak şekilde yargılamaya devam edilmesi veya SEGBİS uygulamasıyla duruşma yapılması CMK'nin sistematığı ve amacına da uygun değildir. Özetle, yaşam hakkının olmadığı durumlarda, adil yargılanma hakkı ya da sanığın duruşmada hazır bulunması hakkının bir önemi ve değeri de yoktur.

SONUÇ

Hukuk devletlerinde olmazsa olmaz temel kurumlarından ilki adalettir. Adaletin tam ve eksiksiz sağlanması için de akla gelen ilk hak, adil yargılanma hakkıdır. Adil yargılanma hakkının uygulamasıyla sanığın hakları güvence altına alınmaya çalışılmıştır. Ancak bu güvencelerin teorik ve göstermelik değil, somut ve gerçekten kullanılabilir olmasına özen gösterilmesi gerekmektedir. AİHS ve CMK'de açıkça belirtilmemişse de; sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı, adil yargılanma hakkı kapsamında çok önemli bir yere sahiptir.

CMK'de sanığın duruşmada hazır bulunması esas kabul edilmiş, hazır olmayan sanık hakkında ise kural olarak duruşma yapılamayacağı bildirilmiştir. Bununla birlikte, kanunumuzda bu kuralın istisnaları belirtilerek bazı durumlarda sanık hazır olmasa da duruşma yapılabilecektir. Sanığın duruşmada fiziken hazır olmamasına rağmen yargılamaya katılabilmesini sağlamak amacıyla yaşanan teknolojik ve modern gelişmeler gözetilerek SEGBİS uygulaması hayata geçirilmiştir.

SEGBİS'in kullanılmaya başlanmasıyla, adil yargılanma hakkı içerisinde oldukça fazla öneme sahip olan makul sürede yargılanma hakkı anlamında çok büyük yollar kat edilmiştir. Ayrıca yine temel ilkelerden birisi olan yüz

¹⁴⁴ Sanıvar n(134) 1635.

¹⁴⁵ Seyyal Yıldırımıvuran, Ulaş Koray Milanlıoğlu, ve Suat Çakan, “Covid-19 Pandemi Sürecinin Türk Yargı Sistemine Etkileri” (2020) 1(1) Türk Kamu Yönetimi Dergisi 47, 53. <<https://tujpa.com/index.php/journal/article/view/3>> Erişim Tarihi: 26 Nisan 2021.

üzelik ilkesinin sağlanması anlamında ve istinabe suretiyle yaşanan sorun ve sıkıntılarının çözümü noktasında SEGBİS kullanımı olumlu gelişmeler göstermiştir. Ayrıca bu sistemin kullanılmasıyla çok önemli miktarda ekonomik tasarruf yapıldığı yadsınamaz bir gerçektir.

Faydalarının olmasıyla birlikte SEGBİS uygulamasının eksiklik ve sorunlarının da bulunduğu tartışmasızdır.

İlk olarak, bahsi geçen sistem ülkemizde yer alan alt yapı ve teknik hizmetler bakımından iyi bir seviyede değildir. Bu nedenle çoğu zaman duruşma esnasında bağlantıların koptuğu, ses ve görüntülerin tam ve net olarak iletilemediği, talimat mahkemesine veya cezaevlerine bağlanılamadığı görülmektedir. Bu nedenlerle, sistemin alt yapı ve teknik hizmetlerinin sağlanarak mümkünse merkezi bir yapı altında birleştirilmesi kanaatimizce daha yerinde olacaktır.

İkinci olarak, söz konusu sistem mevzuatlarımızda ve yargı kararlarında da belirtildiği üzere “istisnai” olarak getirilmiş bir uygulamadır. Ancak uygulamada, bu sistemin “esas” olarak görüldüğü ve ilk olarak bu yola başvurulduğu anlaşılmaktadır. Bu uygulamayla birlikte sanığın SEGBİS ile dinlenmesi mümkün olmasına rağmen istinabe suretiyle dinlenmesi yolunun tercih edildiği, zaman zaman da sanığın esas mahkemesinde katılmasıyla ilgili hakkının açıkça anlatılmadığı ve rızasının sorulmadığı görülmektedir. Sanığın haklarının tam ve kesin olarak korunması, savunma hakkının kısıtlanmaması, sanığın meramını doğru bir şekilde aktarabilmesi ve adil bir şekilde yargılanabilmesi için söz konusu uygulamadan vazgeçilmesi gerekmektedir. Bu itibarla, öncelikle yasal mevzuata ilişkin somut ve anlaşılır şekilde düzenlemeler yapılması, buna müteakip gerekirse düzenlemelerin anlaşılması için uygulayıcılara (hâkim, savcı, avukat vb.) eğitim verilmesi bizce olumlu bir adım olacaktır.

Üçüncü olarak, SEGBİS sisteminde tartışılan ve eleştirilen diğer husus ise, sanığın savunma hakkının kısıtlanmasının önüne geçmek amacıyla gerekli olanakların sağlanmamasıdır. Sanığın savunmasını hazırlaması ve kendini tam olarak savunabilmesi amacıyla hiçbir müdahale olmaksızın müdafisiyle görüşmesi sağlanmalıdır. Böyle bir talep gelmesi durumunda uygulamada, mahkemede bulunan hâkim ya da heyetin duruşma salonu dışına çıkarak sanık ile müdafisinin görüşmesine olanak sağladığı görülmektedir. Her ne kadar kısmen olumlu bir gelişme olsa da fiziki yapı dolayısıyla görüşme içeriklerinin duyulma ihtimali, sanığın kendisini tam olarak rahat hissedememesi gibi kaygıların önüne geçmek için öncelikle buna uygun fiziki şartların iyileştirilerek mümkünse ayrı bir görüşme odasının yapılması ve buna ilişkin mevzuat düzenlemelerinin hayata geçirilmesi bizce uygun olacaktır.

Son olarak, inceleme konumuzu ilgilendiren gerek sanığın duruşmada hazır bulunma hakkı kapsamındaki CMK’de bulunan ve bu hak ile ilişki olan diğer madde hükümleri arasında (örneğin CMK m.193 ve m.206); gerekse de madde içeriklerinde bulunan muğlak ve anlaşılmaz ifadelerin(örneğin CMK

m.196/4’de geçen “...zorunlu gördüğü durumlarda...”ifadesi ve m.196/5’de geçen “...zorunlu diğer nedenlerle...” ifadesi gibi) gözden geçirilerek kapsamlı ve sistematik bir şekilde yeniden düzenlenmesi tartışmaların ve yanlış uygulamaların son bulması bakımından kanaatimizce yerinde olacaktır.

Sonuç olarak, birçok hatalı uygulama, eksiklik, aksaklık bulunmaktaysa da; SEGBİS uygulaması CMK sistemi ve adil yargılanma hakkı açısından oldukça önemli bir yer sahiptir. Bu sistemle ilgili teknik hizmetlerin gelişmesinin sağlanması, devamında sistem ile ilgili kapsamlı, açık ve anlaşılır şekilde mevzuat düzenlemesi yapılması, sistemin içerisinde olan ve kullanan süjelere sistemle ilgili eğitici ve öğretici bilgilerin verilmesi, bütün bunların yapılması için gerekirse sistemin yeniden kurulması veya yenilenmesi halinde SEGBİS, kanaatimizce daha olumlu ve faydalı bir uygulama olacaktır.

KAYNAKÇA

Acar S ve Gürsoy H, “Türkiye Mahkemelerinde Sesli Görüntülü Kayıt ve Video Konferans Sistemi Uygulamasına Geçiş: Ceza Mahkemeleri Örneği” (2012) (4) Ankara Barosu Dergisi, 109-137.

Alparslan B, “Adil Yargılanma Hakkı” (2010) <https://91bd8fc6-c545-4279-a671-d7465997789d.filesusr.com/ugd/673a60_e29f2112d275494db80772e7f298affd.pdf> Erişim Tarihi: 25 Nisan 2021.

Apış Ö, “Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları” (2019) 25(1) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 53-85.

Çatlı M ve Demir E, “Pandemi Döneminde Sanığın Duruşmada Hazır Bulunması ve SEGBİS” (2021) 3(2) Bilişim Hukuku Dergisi, 230-265.

Çayan G, *Adil Yargılanma Hakkı* (1.Bası, Legal 2016).

Değirmenci O, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m 251-252)” (2020) 15(161) Terazi Hukuk Dergisi, 36-51.

Dursun G, “Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve Bu Kapsamda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sisteminin Değerlendirilmesi” (2016) 11(143-144) Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 127-157.

Evik VS, “Ceza ve Ceza Yargılaması Hukuku Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı” in Yener Ünver(ed), *Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku* (1. Bası, Seçkin 2004).

Gozel A, “Yargılamada Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) Kullanımı” Akademia <https://www.akademia.edu/12580753/Yarg%C4%B1lamada_Ses_ve_G%C3%B6r%C3%BCnt%C3%BCnt%C3%BC_Bili%C5%9Fim_Sistemi_SEGB%C4%B0S_Kullan%C4%B1m%C4%B1> Erişim Tarihi: 25 Nisan 2021.

Gölcüklü F, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde ‘Adil Yargılanma’ (1994) 49(01) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, 199-234.

Grabenwarter C, “Yargılama Güvenceleri-Adil Yargılama Hakkı(İhas md.6)” (çev: Osman Can) in Yener Ünver(ed), *Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku* (1. Bası, Seçkin 2004).

Güner H, “SEGBİS Sisteminin Cezaevi Uygulamasının Adil Yargılanma Hakkı Yönünden Değerlendirilmesi” (2014) 9(99) Terazi Hukuk Dergisi, 84-86.

İnceoğlu S, *Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-4* (Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi 2018).

Kafes V, “Ceza Muhakemesinde Meram Anlatma İlkesinin Sağlanması” (2015) 3(2) Ceza Hukuku Kriminoloji Dergisi, 181-198.

— —, “Marcello Viola v. İtalya Karar İncelemesi” <<http://docplayer.biz.tr/3731340-Marcello-viola-v-italyakarar-incelemesi.html>> Erişim tarihi:25 Nisan 2021.

— —, “Marcello Viola v. İtalya Karar İncelemesi” <<http://docplayer.biz.tr/3731340-Marcello-viola-v-italya-karar-incelemesi.html>> Erişim tarihi:25 Nisan 2021.

Karakehya H, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6.Maddesi (Adil Yargılanma Hakkı) Bağlamında Ceza Muhakemesinde Duruşma* (1.Bası, Savaş 2008) (*Duruşma*).

— —, “Ceza Muhakemesinde Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkına İlişkin Esaslar” (2014) (1) Ombudsman Akademik, 83-97.

— —, “Ceza Muhakemesinde Sanığın Meramını Anlatabilme Hakkının Unsurları” (2015) 3(2) Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi, 199-226 (*Meram*).

— — ve İnce Tunçer A, “İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemden Segbis Kullanımı Üzerine Düşünceler” (2017) 8(2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 99-136.

Kocaman S, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ‘Zana/Türkiye davası’ Hakkında Verdiği Kararın Değerlendirilmesi” (2003) 11(1-2) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 307-318.

Kolcu S, “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve Segbis Sistemi” (2018) 92(3) İstanbul Barosu Dergisi, 247-273.

Mole N ve Harby C, *Adil Yargılanma Hakkı- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan Hakları El Kitabı No:3* (1. Bası, 2001).

Özbek VÖ / Doğan K ve Bacaksız P, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (13. Bası, Seçkin 2020).

Öztürk B, Tezcan D, Erdem MR, Sırma Gezer Ö, Saygılar Kırıt YF, Alan Akcan E, Özaydın Ö, Erden Tütüncü, E, Altınok Villem D, ve Tok MC, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (Güncellenmiş 14. Bası, Seçkin 2020).

Peters A, “Adil Yargılanma(m.6.f.1 ve 2.)” (çev: Mahmut Koca) in Yener Ünver(ed), *Adil Yargılanma Hakkı ve Ceza Hukuku* (1.Bası, Seçkin 2004).

Sanıvar R, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 6. Maddesi Çerçevesinde Adil Yargılanma Hakkı ve Sanığa Tanınan Temel Haklar (2012) Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü.

— —, “Ceza Muhakemesinde SEGBİS (Video Konferans Yönteminin) Kullanılması (Duruşmalarda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi/SEGBİS Dönemi) ve Covid 19 (Koronavirüs) Pandemisi Sürecinde Uygulanabilirliği ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM’in) SEGBİS Uygulamasına İlişkin Yaklaşımı: Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Marcello/İtalya İçtihat Kararı Işığında Belirlenen Kriterler” (2021) 18 (2) Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1615-1666.

Sarıtaş E, “Ceza Muhakemesinde Sanığın Yokluğunda Duruşma” (2020) 78(3) İstanbul Hukuk Mecmuası, 1525-1591.

Schroeder FC, “Ceza Muhakemesinde ‘Dürüst Yargılama’ İlkesi” (çev: Cumhuriyet Şahin) (1996) 5(1-2) Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 269-283.

Şahin C, *Ceza Muhakemesi Hukuku 2. Cilt* (10. Bası, Seçkin 2020).

Şen E, “Sanığın Gıyabında Tasarruflar” (2015) <<https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1587251-sanigin-giyabinda-tasarruflar>> Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021 (*Gıyap*).

— —, “Sanığın Mahkemeye Çıkma Hakkı” (2016) <<https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1830305-sanigin-mahkemeye-cikma-hakki>> Erişim Tarihi: 24 Nisan 2021 (*Sanığın Mahkemeye Çıkma Hakkı*).

— —, “Uzakta Olan Sanığın Sorgusu” (2016) <<https://www.haber7.com/yazarlar/prof-dr-ersan-sen/1875201-uzakta-olan-sanigin-sorgusu>> Erişim Tarihi:24 Nisan 2021 (*Uzakta Olan Sanığın Sorgusu*).

Takcı T, *Türk ve Avrupa Hukukunda Temel Hak Boyutuyla Adil Yargılanma Hakkı* (1. Bası, Adalet 2017).

Taner FG, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği* (1. Bası, Seçkin 2019).

— — ve Yıldırım A, “Suç İsnadına veya Medeni Hak ve Yükümlülüklerle İlişkin Uyuşmazlıklarda Duruşmaya Video Konferans Yöntemiyle Uzaktan Katılma” (2021) 70(1) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 70 (1) 229- 293.

Turan H, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı (1.Bası, Adalet 2016).

Ünver Y, ve Hakeri H, *Ceza Muhakemesi Hukuku* 3. Cilt (15. Bası, Adalet 2019).

Vitkauskas D, ve Dikov G, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Adil Yargılanma Hakkının Korunması- Uygulamacılar İçin El Kitabı* (çev: Serkan Cengiz) (2. Bası, Avrupa Konseyi 2018).

Yenisey F, ve Nuhoglu A, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Güncellenmiş 8.Bası, Seçkin 2020).

Yerdelen E, “Ceza Muhakemesinde Videokonferans Yönteminin (Segbis) Kullanımı”(çev: Erdal Yerdelen) (2019) 1(2) Bilişim Hukuku Dergisi, 271-287.

Yıldırım A, “Anayasa Mahkemesi Uygulamasında Adil Yargılanma Hakkı (Ceza Hukuku Boyutu)” (2016) 7(26) Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 333-376.

Yıldırımvuran S, Milanlıoğlu UK, ve Çakan S, “Covid-19 Pandemi Sürecinin Türk Yargı Sistemine Etkileri” (2020) 1(1) Türk Kamu Yönetimi Dergisi, 47-54. <<https://tujpa.com/index.php/journal/article/view/3>> (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2021).

Yurtcan E, *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi(CMK)* (9. Bası, Seçkin 2019) (CMK).

Yurtcan E, *Ceza Yargılaması Hukuku* (16. Bası, Seçkin 2019) (*Yargılama*).<<https://www.adalet.gov.tr/pdf/segbis.pdf>> Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

<https://www.echr.coe.int/documents/convention_tur.pdf> Erişim Tarihi: 25 Nisan 2021.

<<http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-6711338-8939938&filename=Forthcoming%20hearings%20in%20June%202020.pdf>> Erişim Tarihi: 2 Şubat 2022.

<<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/uu.pdf>> Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

<<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/GENEL%20KURUL%20KARARI-30-04-2020.pdf>> Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

<<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/KARAR-27-04-2021.pdf>> Erişim Tarihi: 1 Mayıs 2021.

<<https://rm.coe.int/european-judicial-systems-efficiency-and-quality-of-justice-cepej-stud/1680786b57>> Erişim Tarihi: 2 Şubat 2022.